

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SPRÁVA KONKURSNÍ PODSTATY

Autor: Dagmar Junková
Bydliště: Popovice 163, Králův Dvůr, PSČ 267 01
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Smolík, PhD.
Rok: 2007

PODĚKOVÁNÍ

Dovoluji si poděkovat JUDr. Petru Smolíkovi, PhD. za jeho ochotu a pomoc při tvorbě této diplomové práce.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 25. března 2007

Dagmar Jenclová

OBSAH

ÚVOD.....	4
1. POJEM SPRÁVA KONKURNÍ PODSTATY.....	6
1.1. Konkurní podstata.....	6
1.2. Správa konkurní podstata.....	7
2. SPRÁVCE KONKURNÍ PODSTATY.....	9
2.1. Správce konkurní podstata.....	10
2.1.1. <i>Právní postavení správce konkurní podstata</i>	10
2.1.2. <i>Odpovědnost správce konkurní podstata</i>	11
2.2. Předběžný správce, zvláštní správce, zástupce správce.....	12
3. ZJIŠTĚNÍ KONKURNÍ PODSTATY.....	15
3.1. Zjištění konkurní podstata.....	15
3.1.1. <i>Součinnost úpadce se správcem</i>	15
3.1.2. <i>Povinnosti správce konkurní podstata</i>	18
3.2. Soupis konkurní podstata.....	18
3.2.1. <i>Pořízení soupisu konkurní podstata</i>	19
3.2.2. <i>Oznamovací povinnost o věci náležící do podstata</i>	21
3.2.3. <i>Pořízení soupisu při nedostatečné součinnosti úpadce</i>	21
3.2.4. <i>Ocenění majetku zapsaného do soupisu</i>	22
3.3. Rozšíření a zúžení rozsahu konkurní podstata.....	23
3.3.1. <i>Excindační žaloba</i>	23
4. NAKLÁDÁNÍ S KONKURNÍ PODSTATOU.....	26
4.1. Nakládání s konkurní podstatou.....	26
4.1.1. <i>Zajištění, udržení a rozmnožení konkurní podstata</i>	28
4.1.2. <i>Pokračování v provozování podniku</i>	30
4.2. Náklady konkursu.....	33
5. ŘÍZENÍ O NÁROCÍCH K MAJETKU KONKURNÍ PODSTATY.....	36
5.1. Pokračování v řízení o nárocích k majetku konkurní podstata....	36
5.2. Incidenční spory	37
6. NEÚČINNÉ A ODPOROVATELNÉ PRÁVNÍ ÚKONY V KONKURNÍM ŘÍZENÍ.....	39
6.1. Neúčinné a neplatné právní úkony dlužníka.....	39
6.2. Odporovatelné právní úkony dlužníka.....	41
7. VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	43
8. ZPENĚŽENÍ KONKURNÍ PODSTATY	46
8.1. Zpeněžení konkurní podstata.....	46
8.2. Způsoby zpeněžení konkurní podstata.....	48
8.2.1. <i>Prodej ve veřejné dražbě a formou soudního výkonu rozhodnutí</i>	48
8.2.2. <i>Prodej mimo dražbu</i>	49
8.3. Vymáhání úpadcových pohledávek.....	50
8.3.1. <i>Vyloučení nedobytných věcí a pohledávek</i>	52
8.4. Prodej podniku.....	53
ZÁVĚR.....	57
PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	59

ÚVOD

Právní úprava úpadku a jeho řešení konkursem a vyrovnáním má u nás dlouhou tradici. Začíná Josefinským konkursním řádem z roku 1781 a pokračuje přes konkursní řád z roku 1868 (č. 1/1869 ř. z.), přes nařízení z roku 1914 (č. 337/1914 ř. z.) a přes řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí z roku 1931 (zákon č. 64/1931 Sb.). Tento vývoj byl přerušen v roce 1951 tím, že občanský soudní řád (zákon č. 142/1950 Sb.) zrušil zákon z roku 1931, aniž by jej nahradil jinou odpovídající úpravou, protože direktivní plánované hospodářství instituty typu konkursu a vyrovnání nepotřebovalo a instituty, které zavedlo (likvidace socialistických právnických osob, exekuční likvidace a likvidace majetku), měly jinou povahu i funkci.

Konkurs a vyrovnání se staly součástí našeho právního řádu opětovně po roce 1989. Stalo se tak v rámci výrazných změn právního řádu reagujícího na návrat k tržnímu hospodářství zákonem 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání (dále v textu jen „ZKV“). Novelty zákona o konkursu a vyrovnání, kterých bylo celkem 21 a poslední byla zatím provedena zákonem č. 179/2005 Sb., reagovaly na potřeby praxe, které vycházely najevo s přibývajícím množstvím prohlášených konkursů. Cesta novel se však pro zásadní potřebné změny zákona ukázala nepostačující. Potřeba nového celkového koncepčního řešení úpadkového práva vyústila v přijetí zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, který nahrazuje stávající zákon o konkursu a vyrovnání a jehož účinnost je v době psaní této diplomové práce stanovena na 1. červenec 2007.

Konkursní řízení je jedním z druhů občanského soudního řízení. Konkursní řízení je ovládáno určitými zásadami; jsou to jednak zásady uplatňující se obecně v občanském soudním řízení, jednak některé zásady specifické a to zejména zásada parity věřitelů. Tato zásada prolíná celým konkursním řízením a uplatňuje se v každé jeho fázi. Praktické vyjádření nachází tato zásada v pojmu konkursní podstaty, která je klíčovým a nejdůležitějším pojmem konkursního řízení. Řádná správa konkursní

podstaty je jedním z nejdůležitějších předpokladů pro naplnění účelu a cíle celého konkursního řízení. Tato diplomová práce je zaměřena na správu konkursní podstaty tak, jak ji ZKV předpokládá v jednotlivých fázích konkursního řízení.

Kapitola 1

POJEM SPRÁVA KONKURSNÍ PODSTATY

1.1. Konkursní podstata

Konkursní podstata je jedním z klíčových pojmů konkursního práva, neboť určuje předmět konkursního řízení. Zcela pochopitelně je její zákonná definice obsažena v jednom z úvodních ustanovení ZKV spolu s definicemi dalších ústředních pojmů. V § 6 odst. 1 ZKV je konkursní podstata definována ve vztahu k majetku a to tak, že je tvořena majetkem podléhajícím konkursu. Odstavec druhý § 6 ZKV potom definuje, jaký majetek podléhá konkursu. Je to majetek, který patřil dlužníkovi v den prohlášení konkursu a kterého dlužník nabyt za konkursu. Tímto majetkem se rozumí také mzda nebo jiné podobné příjmy. Do podstaty nenáleží majetek, jehož se nemůže týkat výkon rozhodnutí. Podle odstavce třetího § 6 ZKV do konkursní podstaty patří také majetek jiných osob, zejména těch, které jej nabyly na základě neúčinných právních úkonů dlužníka. Přestože definice konkursní podstaty uvedená v ZKV je velmi obecná a v zásadě neřeší funkci konkursní podstaty, lze konkursní podstatu obecně vymezit jako soubor majetku, ze kterého mají být v konkursním řízení poměrně uspokojeni konkursní věřitelé, a který za tímto účelem podléhá specifickým pravidlům vymezeným v zákoně.

Pojem konkursní podstaty přímo souvisí nejen se základními principy řízení konkursního a vyrovnacího, které je charakterizováno rovným postavením věřitelů a zánikem práva na oddělené uspokojení (výjimku do určité míry představují tzv. „oddělení věřitelé,“ viz níže), ale zejména se samotným účelem právní úpravy konkursního řízení a s cílem, ke kterému konkursní řízení směřuje. Účelem ZKV je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku (§ 1 odst. 1 ZKV). Současná právní úprava konkursního práva vychází z koncepce, že dlužník je v úpadku, má-li více věřitelů a není-li schopen po delší dobu plnit své splatné závazky. Fyzická osoba, je-li podnikatelem, a právnická

osoba je v úpadku i tehdy, jestliže je předlužena. Uspořádáním majetkových poměrů dlužníka se rozumí zejména vypořádání nároků věřitelů dlužníka, především z dlužníkovy majetku, za podmínek stanovených zákonem. Majetkovými poměry dlužníka se přitom rozumí celá majetková sféra dlužníka. Cílem konkursního a vyrovnacího řízení je dosáhnout poměrného uspokojení věřitelů z majetku tvořícího konkursní podstatu, a to za podmínek stanovených v tomto zákoně (§ 2 odst. 3 ZKV).

Lze tedy shrnout, že konkursní podstata je nástrojem, který umožňuje prostřednictvím zpeněžení konkursní podstaty realizaci práv věřitelů a dosažení účelu a cíle konkursního řízení.

1.2. Správa konkursní podstaty

K pojmu správa konkursní podstaty se vyjádřil Nejvyšší soud a to tímto způsobem: "Správou konkursní podstaty se přitom rozumí zejména činnost (včetně právních úkonů a opatření z ní vyplývajících), která směřuje k tomu, aby nedocházelo ke znehodnocení konkursní podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní patří, aby majetek patřící do konkursní podstaty byl využíván v souladu se svým určením, jestliže tomu nebrání jiné okolnosti a aby se konkursní podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumně očekávat se zřetelem k jejímu stavu a k obvyklým obchodním příležitostem."¹ Je zřejmé, že aby konkursní podstata správně splnila svoji funkci a bylo tak dosaženo účelu a cíle konkursního řízení, musí být nejen správně a úplně zjištěna, ale v průběhu celého konkursního řízení až do jejího zpeněžení taktéž řádně spravována ve smyslu citovaného usnesení Nejvyššího soudu.

Tato diplomová práce pojem správy konkursní podstaty ovšem nechápe v úzkém slova smyslu pouze jako správu určitého souboru majetku zahrnující takové činnosti jako evidence majetku, účtování o majetku, zhodnocování majetku, péče o majetek, ochrana majetku před ztrátou, zcizením, poškozováním majetku atd. Správa konkursní podstaty

¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.června 2004, sp. zn. 29 Odo 197/2003.

je v této diplomové práci pojata v širokém slova smyslu jako veškeré činnosti s konkursní podstatou spjaté, které jsou vykonávány za tím účelem, aby byl naplněn účel a cíl konkursního řízení.

Správa konkursní podstaty v širokém slova smysl zahrnuje v průběhu konkursního řízení zejména zjištění konkursní podstaty, provedení soupisu konkursní podstaty, nakládání s konkursní podstatou, její správu ve smyslu shora citovaného usnesení Nejvyššího soudu, pokračování v řízení o nárocích k majetku patřícího do konkursní podstaty, vedení sporů vyvolaných konkursem týkajících se rozsahu aktiv do konkursní podstaty náležejících (tzv. incidenční spory), vypořádání společného jmění úpadce a jeho manželky (manžela) a zpeněžení konkursní podstaty. Je to činnost, která počíná prohlášením konkursu² a končí zpeněžením majetku, který konkursní podstatu tvoří. Správu konkursní podstaty vykonává specifický subjekt se zvláštním procesním postavením (správce konkursní podstaty), kterému za tím účelem ZKV přiznává práva a stanoví povinnosti.

² Přestože konkursní podstata vzniká až prohlášením konkursu, lze za podmínek stanovených ZKV již po podání návrhu na prohlášení konkursu ustanovit tzv. předběžného správce, který bude ve vztahu k dlužníkovu majetku, tj. pravděpodobně majetku budoucí konkursní podstaty, vykonávat určitá práva a povinnosti. O správu konkursní podstaty se v tomto případě nejedná, nicméně jde o činnost, která s ní do značné míry souvisí, viz níže.

Kapitola II.

SPRÁVCE KONKURSNÍ PODSTATY

2.1. Správce konkursní podstaty

Správce konkursní podstaty je ústřední a obligatorní postavou konkursního řízení. Úkolem správce konkursní podstaty v konkursním řízení je obecně zajištění řádného průběhu konkursu, zajištění ochrany společných zájmů účastníků konkursního řízení proti zájmům individuálním a zajištění dosažení účelu a cíle konkursního řízení. Za tím účelem ZKV správci podstaty ukládá řadu práv a povinností. Ve vztahu k výkonu správy konkursní podstaty je základním oprávněním správce podstaty jeho oprávnění nakládat po prohlášení konkursu s majetkem patřícím do konkursní podstaty resp. oprávnění dát souhlas jiné osobě k tomu, aby nakládala s majetkem podstaty (§ 14 odst. 1 písm. a, § 18 odst. 3 ZKV).

Práva a povinnosti správce podstaty mají ryze osobní povahu. To znamená, že správce je nemůže platně postoupit (například smlouvou) jiné osobě, tedy ani žádnému účastníkovi, úpadci nebo jinému orgánu zúčastněnému na řízení (ačkoliv není vyloučeno, aby svou činnost odborně konzultoval se znalci v příslušných oborech, např. advokáty, daňovými poradci, auditory apod.). Správce podstaty ustanovuje soud při prohlášení konkursu (§ 13 odst. 2 ZKV) a vybírá jej ze seznamu správců, který vede soud příslušný k řízení. Správcem podstaty může být bezúhonná fyzická osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům, má přiměřenou odbornou způsobilost a se zápisem souhlasí, nebo veřejná obchodní společnost, která bude činnost správce vykonávat prostřednictvím svých společníků, o nichž prokáže, že splňují podmínky pro zapsání do seznamu (§ 8 odst. 2 ZKV).

Na činnost správce dohlíží jednak konkursní soud,³ jednak

³ Obsah dohledu konkursního soudu nad činností správce podstaty je vyjádřen v ustanovení § 12 ZKV. Soud je oprávněn vyžádat si od správce zprávu a vysvětlení, nahlížet do jeho účtů a konat potřebná šetření. Může správci uložit, aby si vyžádal na určité otázky názor věřitelského výboru nebo mu může dát pokyny sám. Při výkonu své dohlédací činnosti soud rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu

věřitelský výbor,⁴ který průběžně schvaluje výši a správnost hotových výdajů správce a nákladů spojených s udržováním a správou podstaty a plní úkoly stanovené zákonem nebo uložené mu soudem (§ 11 odst. 5 ZKV).⁵

2.1.1. Právní postavení správce konkursní podstaty

Doktrína se z hlediska právního postavení správce podstaty shodla na závěru, že správce podstaty není účastníkem konkursního řízení, což bylo následně potvrzeno judikaturou. Jako zvláštní procesní subjekt má však správce podstaty samostatné postavení jak vůči úpadci, tak vůči konkursním věřitelům, a nelze jej považovat za zástupce konkursních věřitelů ani za zástupce úpadce. Doktrína řadí správce konkursní podstaty mezi zvláštní veřejnoprávní orgány, přičemž jeho úkolem je zajištění řádného průběhu konkursu.⁶ S vymezením doktrinárním se ztotožnil i Ústavní soud a to s odkazem na hlediska vymezující pojem veřejnoprávního orgánu, kterými jsou veřejný účel, způsob ustavení a pravomoc. „Veřejný účel instituce správce konkursní podstaty je nutné spatřovat v akceptaci omezeného veřejného zásahu do řešení majetkových vztahů, jež se dostaly do krizové situace. Způsob ustavení správce podstaty je dán rozhodnutím státního orgánu (soudu). Oprávnění

konkursu, a činí opatření nezbytná k zajištění jeho účelu. Soud při výkonu své dohlédací činnosti vždy rozhoduje ve formě usnesení, proti němuž není přípustné odvolání (§ 66b odst. 2 ZKV). V ZKV uvedené činnosti, které soud vykonává při své dohlédací činnosti, představují výčet pouze demonstrativní. Řadu úkonů spjatých se správou konkursní podstaty může správce podstaty vykonat pouze se souhlasem soudu (např. § 18a odst. 2 ZKV, § 26a odst. 2 ZKV, § 27 odst. 6 ZKV, § 27 odst. 2 ZKV, § 27a odst. 1 ZKV, § 33 odst. 3 ZKV), přičemž udělení takového souhlasu je považováno za rozhodnutí spadající pod dohlédací rozhodnutí soudu.

⁴ Věřitelský výbor představuje spolu se schůzí věřitelů věřitelské orgány. Věřitelský orgán je ustavován schůzí věřitelů, obligatorně musí být ustaven vždy, pokud počet konkursních věřitelů přesáhne padesát. Při nižším počtu konkursních věřitelů mohou konkursní věřitelé zvolit namísto věřitelského výboru svého zástupce, pro kterého bude mít stejná práva a povinnosti jako věřitelský výbor. Věřitelský výbor vykonává běžnou působnost věřitelských orgánů, schůze věřitelů vykonává jen to, co si vyhradí. Dokud není ustaven věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů, vykonává působnost věřitelského výboru schůze věřitelů (§ 10-11a ZKV).

⁵ V rámci své dohlédací činnosti má věřitelský orgán mimo uvedeného práva schvalovat výši a správnost hotových výdajů správce například oprávnění dát nebo nedát správci souhlas se zadáním činností, k nimž je správce povinen, třetím osobám na účet podstaty (§ 8 odst. 3 ZKV), podat správci stanovisko k prodeji majetku z konkursní podstaty mimo dražbu (§ 27 odst. 2 ZKV), podat stanovisko k návrhu správce na vyloučení majetku z podstaty pro neprodejnost (§ 27 odst. 6 ZKV), dát správci souhlas k dohodě o rozdělení společného jmění manželů (§ 26 odst. 2 ZKV), vyjadřovat se k tomu, zda správce má nebo nemá zpeněžit věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které slouží provozování podniku, jednou smlouvou (§ 27a ZKV).

⁶ Eliáš, K.: Konkurs. Právník, 2/1995; Zoulik, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. C.H. Beck, Praha 1998; Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář. Linde Praha, a.s., Praha 2002.

správce podstaty, jež jsou zakotvena v řadě ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, vzhledem ke své heteronomní povaze (když správce nelze považovat za zástupce konkursních věřitelů ani za zástupce úpadce) pak představují výkon pravomoci (na rozdíl od heteronomní povahy veřejnoprávních aktů akty soukromoprávní - právní úkony - mají povahu autonomní).“⁷

Správce podstaty tedy není účastníkem řízení, patří však do širšího okruhu tzv. osob zúčastněných na konkursním řízení. Jeho postavení a s ním související oprávnění, povinnosti i odpovědnost se zakládají výlučně na předpisech procesního práva. Správce podstaty je proto třeba považovat za procesní subjekt, čemuž ostatně nasvědčuje i okolnost, že zákon v § 8 odst. 2 charakterizuje jeho postavení jako funkci. Správce podstaty nelze považovat za zástupce úpadce, byť na něho přešla téměř všechna úpadcova dispoziční oprávnění, nelze ho však považovat ani za zástupce konkursních věřitelů, i když svou činností jedná vlastně v jejich zájmu.

Ve dvou případech má však správce podstaty postavení účastníka řízení. Je tomu především v rámci konkursního řízení, pokud uplatňuje své vlastní pohledávky proti podstatě, a to pohledávku odměny a pohledávku úhrady vynaložených nákladů. Za druhé je tomu ve sporech, které souvisí s konkursem buď proto, že jde o řízení, která v době prohlášení konkursu již probíhala (srov. § 14 odst. 1 písm. d), anebo proto, že jde o tzv. incidenční spory; ve všech těchto sporech správce podstaty vystupuje vlastně místo úpadce, přičemž je vede na základě procesní legitimace ve smyslu § 19 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v platném znění (dále v textu jen „OSŘ“).⁸

2.1.2. Odpovědnost správce konkursní podstaty

Správce podstaty je povinen při výkonu funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud. Je-li správcem ustavena veřejná obchodní společnost, odpovídají za škodu způsobenou v souvislosti s

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 25.června 2002 publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 403/2002 Sb.

⁸ Zoulik, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. C.H. Beck, Praha 1998.

výkonem funkce správce její spolupracovníci společně a nerozdílně. Správce je povinen uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce správce (§ 8 odst. 2 ZKV). Základní povinnost správce postupovat při výkonu své funkce s odbornou péčí se váže nejen na profesionální správu majetku, ale i na profesionální postup správce v celém konkursním řízení.

Z povinnosti správce podstaty postupovat při výkonu své funkce s péčí řádného hospodáře plyne také jeho povinnost vyvinout veškeré úsilí, které po něm lze spravedlivě vyžadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Tato povinnost správce podstaty v zákoně výslovně zakotvena není, ale lze ji vyvozovat z jeho povinnosti počínat si s péčí řádného hospodáře, ačkoliv na existenci této povinnosti lze usuzovat také ze samotného účelu a cíle konkursního řízení (§ 1, 2 ZKV).

Odpovědnost správce podstaty za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud, je odpovědností subjektivní a řídí se režimem stanoveným v § 420 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále v textu jen „ObčZ“), jak ostatně potvrdil svým rozhodnutím Nejvyšší soud.⁹

2.2. Předběžný správce, zvláštní správce, zástupce správce

Tzv. předběžný správce, jehož postavení je upraveno v § 9a a násl. ZKV, představuje specifický institut, jehož účel je specifikovaný přímo ustanovení ZKV, který v § 9a odst. 1 uvádí, že předběžný správce je ustanovován pro "zjištění nebo zajištění dlužníkovy majetku". Účelem institutu předběžného správce je výkon dohledu nad hospodařením dlužníka v době, kdy úpadek dlužníka ještě nebyl osvědčen, ale okolnosti dlužníkovy úpadku nasvědčují. V této době již existuje zájem na kontrole dlužníka v nakládání s jeho majetkem tak, aby po prohlášení konkursu byl dlužníkuv majetek v zájmu maximálního uspokojení jeho věřitelů co největší. Tento zájem je o to větší, pokud dlužník provádí v relevantním časovém okamžiku takové dispozice se svým majetkem, které jsou pro zájem jeho věřitelů nepříznivé.

⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.3.2003, sp. zn. 25 Cdo 2123/2001.

Předběžného správce lze ustanovit po podání návrhu na prohlášení konkursu (bez ohledu na to, zda se jedná o návrh věřitelů či samotného dlužníka) jsou-li splněny dvě základní podmínky. Za první okolnosti musí nasvědčovat tomu, že je dlužník v úpadku a za druhé to musí být potřebné pro zjištění nebo zajištění dlužníkovy majetku. Odůvodněnými případy pro ustanovení předběžného správce budou zejména ty případy, kdy v relevantním časovém okamžiku došlo, aktuálně dochází či má dojít k dispozici s majetkem dlužníka, která by ve svém důsledku mohla v případě prohlášeného konkursu poškodit zájmy konkursních věřitelů, přičemž poškozením zájmů bude taková činnost dlužníka, jejímž důsledkem bude snižování rozsahu potenciální konkursní podstaty.¹⁰

Základním úkolem předběžného správce a zároveň jeho zákonnou povinností je zjistit a zajistit dlužníkuv majetek a přezkoumat jeho účetnictví. Tyto činnosti se dají označit jako dohled nad hospodařením dlužníka. Předběžný správce musí v jejich rámci kontrolovat, zda dlužník hospodaří se svým majetkem s péčí řádného hospodáře, přičemž pokud tomu tak není, musí předběžný správce zasáhnout. Tím se rozumí, že musí dlužníkovi znemožnit takovou dispozici s jeho majetkem, která v případě prohlášení konkursu znemožní efektivní zpeněžení tohoto majetku v rámci konkursní podstaty. Za tím účelem je předběžný správce vybaven významnou pravomocí zakotvenou v § 9c ZKV, podle kterého dlužník může nakládat s majetkem jen se souhlasem předběžného správce, jinak je jeho právní úkon neúčinný. Tato neúčinnost se vztahuje vůči jakékoliv osobě.

Jestliže to vyžaduje rozsah správy, může soud ustavit pro pomoc správci podstaty zvláštního správce pro určitý obor správy. Zvláštní správce má práva, povinnosti a odpovědnost správce v mezích své působnosti (§ 9 odst. 1 ZKV). Účelem institutu zvláštního správce tak je pomoci hlavnímu správci v případech velkých a složitých konkursů, přičemž není vyloučeno, aby bylo ustanoveno dokonce několik zvláštních správců. Zvláštní správce vykonává pouze určitý obor správy konkursní podstaty a jeho působnost je oddělena od působnosti hlavního správce,

¹⁰ Kozák, J., Budín, P.: Konkurs a vyrovnání očima soudce. Rašínova vysoká škola, Brno 2006.

vůči kterému tak není v podřízeném postavení. Zvláštnímu správci náležejí pouze taková oprávnění a povinnosti, které by jinak příslušely hlavnímu správci ve vztahu k danému oboru správy. Tomu odpovídá i dělená odpovědnost za škodu mezi zvláštním a hlavním správcem, protože zvláštní správce plně odpovídá za škodu způsobenou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud v jeho oboru správy po dobu výkonu své funkce.

Obor správy, ve kterém bude zvláštní správce vykonávat svou působnost, musí určit soud, který tak učiní v usnesení o ustanovení zvláštního správce. Určitým oborem správy bude zejména nakládání s majetkem konkursní podstaty, ale nepůjde o jiné činnosti než je správa majetku (např. účast na incidenčních sporech podle § 25 ZKV namísto správce). Působnost zvláštního správce se v praxi nejčastěji vymezuje na zajištění, soupis a zpeněžování konkursní podstaty nebo na provozování úpadcova podniku.

Jestliže je to účelné, může soud ustavit správci konkursní podstaty zástupce pro případ, že by ze závažných důvodů nemohl přechodně svou funkci vykonávat (§ 9 odst. 2 ZKV). Zástupce správce má, na rozdíl od zvláštního správce, plnou působnost správce konkursní podstaty - ne jen pro určitý obor správy. Tuto svoji působnost však může zástupce správce vykonávat pouze v čase, po který ji správce nemůže sám vykonávat. Ani zde se nejedná o podřízenost, protože zástupce správce svou funkci vykonává v době, kdy správce podstaty je nečinný. Z toho mu také vzniká odpovědnost za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud za dobu výkonu funkce správce.

Kapitola III.

ZJIŠTĚNÍ KONKURNÍ PODSTATY

3.1. Zjištění konkursní podstaty

Zjišťování konkursní podstaty je dlouhodobý proces, který má pro celkový výsledek konkursního řízení, kterým je míra uspokojení pohledávek konkursních věřitelů, značný význam. Nejvýznamnější úlohu zde samozřejmě hraje správce konkursní podstaty, který se ovšem neobejde bez součinnosti věřitelů, dlužníka a dalších osob.

Zjišťovací činnost správce vyústí v soupis konkursní podstaty, který je klíčovým dokumentem, na základě něhož následně dojde ke zpeněžení majetku úpadce. Zjišťování konkursní podstaty nemůže začít dříve než po prohlášení konkursu. Po prohlášení konkursu zjišťování de facto začne nejpozději do 30 dnů, neboť tuto lhůtu stanoví § 17 odst. 2 ZKV úpadci pro splnění jeho povinností, které mu zákon v této fázi konkursního řízení stanoví. Soupis konkursní podstaty, který je výsledkem procesu zjišťování konkursní podstaty, sestaví správce dle pokynů soudu a za součinnosti věřitelského výboru.

3.1.1. Součinnost úpadce se správcem

Aby správce podstaty mohl řádně zjistit, jaký majetek patřil dlužníkovi v den prohlášení konkursu a který nabyl za konkursu, ukládá zákon úpadci za tímto účelem určité povinnosti. Tyto povinnosti resp. jejich časové určení se liší podle toho, zda je návrh na prohlášení konkursu podán dlužníkem, či zda je návrh na prohlášení konkursu podán věřiteli.

V prvním případě stanoví § 4 odst. 3 ZKV, že dlužník jako navrhovatel je povinen k návrhu připojit seznam svého majetku a závazků s uvedením svých dlužníků, věřitelů a jejich adres. "Případná absence seznamu majetku a závazků dlužníka s uvedením jeho dlužníků a věřitelů a jejich adres nebrání věcnému rozhodnutí o návrhu na prohlášení konkursu. Nejde totiž o náležitost návrhu, nýbrž o jeho

přílohu. Výjimkou z této zásady je jen situace, kdy dlužník v návrhu na takový seznam výslovně odkáže jako na listinu obsahující údaje, z nichž lze uzavřít, že je v úpadku (a v návrhu samotném odpovídající tvrzení neuvede). Jinak může skutečnost, že seznam nebyl připojen k návrhu, ač se tak mělo stát, založit především občanskoprávní odpovědnost dlužníka (nebo osob povinných podat jeho jménem návrh) za škodu."¹¹

Pokud je návrh na prohlášení konkursu podáván věřiteli, vzniká dlužníku (úpadci) povinnost přispět ke zjištění konkursní podstaty až po prohlášení konkursu. Úpadce je pak povinen neprodleně sestavit a odevzdat správci konkursní podstaty seznam svého majetku a závazků s uvedením svých dlužníků, věřitelů a jejich adres. Dále je povinen odevzdat správci své účetnictví i všechny potřebné doklady a poskytnout mu nutná vysvětlení (§ 17 odst. 1 ZKV). Seznam aktiv, a to jak hmotných, tak i úpadcových pohledávek (s označením dlužníků), se týká zjišťování konkursní podstaty (kterou lze pojímat jako konkursní aktiva). Druhá část seznamu týkající se pohledávek proti úpadci je podkladem spíše pro zkoumání pohledávek věřitelů (§ 21 a násl. ZKV). Podle výslovného ustanovení § 17 odst. 1 musí seznam obsahovat úpadcovo prohlášení o jeho úplnosti a pravdivosti a jeho podpis.

Je-li dlužníkem právnická osoba, mají povinnosti podle § 17 odst. 1 ZKV osoby, které jsou za úpadce oprávněny jednat, zejména její statutární orgán nebo osoby, které jsou jeho členy, nebo likvidátor, pokud je právnická osoba v likvidaci, nebo nucený správce podle zvláštních předpisů. Tyto povinnosti se dají vztáhnout na kteréhokoliv člena statutárního orgánu úpadce - právnické osoby. Podstatnou skutečností je, že tyto osoby se nezprostí této povinnosti ani tehdy, pokud ze své funkce odstoupí nebo se jí vzdají v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu (§ 17 odst. 3 ZKV). Cílem zákonné úpravy je zajistit, aby i v případě, kdy se např. jednatel ve společnosti s ručením omezeným vzdá své funkce a ve společnosti jiný jednatel není, bylo možno zjištění podstaty realizovat. V této souvislosti je nutné, aby správce podstaty

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.1.2006, sp. zn. 29 Odo 37/2004.

bral na vědomí, že osoby zapsané v obchodním rejstříku jako statutární orgán právnické osoby jsou v obchodním rejstříku evidovány formou deklaratorního zápisu. Tento deklaratorní charakter zápisu znamená, že lze předpokládat u takto zapsané osoby její členství ve statutárním orgánu za předpokladu, že není prokázán opak.¹² Pokud tedy statutární orgán, který je správcem osloven s výzvou, aby splnil svoji povinnost po prohlášení konkursu správcem doloží, že přes zápis v obchodním rejstříku z listin, které má k dispozici je patrné jeho ukončení jeho členství ve statutárním orgánu, nelze v případě dostatečně dlouhého časového intervalu tohoto ukončení členství se po takovéto osobě domáhat splnění povinností výše uvedených.¹³ V souvislosti s uvedeným vzniká otázka, zda lze vyžadovat splnění povinností paralelně od osoby, která již danou funkci nevykonává a od osoby, která byla ustavena do funkce nově, či zda lze vyžadovat např. vysvětlení od bývalého člena statutárního orgánu jen v případě, že nový člen nemá dostatečné informace s ohledem na krátký časový prostor vykonávané funkce. V popsanych případech zřejmě nebude důvodné trvat na důsledné aplikaci zákonné formulace, že se osoba nemůže odpovědnosti zprostit. Osobami povinnými k součinnosti při zjišťování konkursní podstaty budou zejména osoby, které v průběhu konkursu funkci vykonávají.

Zákon stanoví úpadci lhůtu třiceti dnů od prohlášení konkursu, do které musí povinnosti stanovené v § 17 odst. 1 ZKV splnit. Účelem této lhůty je zabránit průtahům v konkursním řízení a přispět tak k rychlému uspokojení věřitelů. Prominutí zmeškání této lhůty není přípustné (§ 66b odst. 4 ZKV). Pokud úpadce své základní povinnosti ke zjištění podstaty řádně a včas nesplní, učiní soud ke splnění těchto povinností přiměřená opatření, zejména nařídí úpadci, aby tyto povinnosti splnil v nové dodatečně určené lhůtě (§ 17a odst. 1 ZKV), nebo může soud úpadce předvolat event. i nechat předvést k výsledku (§ 17b ZKV). Vedle toho lze nesplnění povinností ke zjištění podstaty sankcionovat pořádkovým opatřením (§ 53 OSŘ), přičemž do úvahy přicházejí také trestněprávní

¹² § 27 obchodního zákoníku.

¹³ Kozák, J., Budín, P.: Konkurs a vyrovnání očima soudce. Rašínova vysoká škola, Brno 2006.

sankce.¹⁴

3.1.2. Povinnosti správce konkursní podstaty

Správce konkursní podstaty hraje v oblasti zjišťování konkursní podstaty významnou úlohu. Vzhledem k obsahu pojmu konkursní podstata se konkurs netýká pouze majetku, o kterém úpadce účtuje ve svém účetnictví nebo který uvede v seznamu majetku, ale správce podstaty by měl s odbornou péčí dohledat veškerý majetek, který konkursní podstatu tvoří. Ani skutečnost, že úpadce správci nepředal seznam svého majetku a závazků, účetnictví a jiné potřebné doklady neznamena, že správce bude jen pasivně čekat na opatření soudu. Správce i bez součinnosti s úpadcem postupuje při zpracování soupisu podle výsledků vlastních zjištění při vyžadování součinnosti vůči třetím osobám (§ 9d až § 9f ZKV)¹⁵ a podle informací získaných z ostatních zdrojů. Správce podstaty by tedy měl aktivně sám s odbornou péčí dohledat veškerý majetek, který do konkursní podstaty patří.

3.2. Soupis konkursní podstaty

Výsledkem zjišťování konkursní podstaty je soupis podstaty. Vyhotovení soupisu konkursní podstaty je jednou ze základních povinností správce podstaty, kterou zajišťuje vytvoření předpokladu pro majetkové zajištění konkursního řízení. Toto se opírá o skutečnost, že podle § 18 odst. 2 ZKV je soupis konkursní podstaty listinou, která správce opravňuje ke zpeněžení sepsaného majetku.

Jakmile je věc, právo nebo jiná majetková hodnota zapsána do soupisu konkursní podstaty, může s ní nakládat pouze správce nebo

¹⁴ Podle § 126 odst. 1 trestního zákona se dopustí trestného činu porušení povinnosti v řízení o konkursu každý, kdo po prohlášení konkursu maří nebo hrubě ztěžuje výkon funkce správce konkursní podstaty, a tím ohrozí úplné a správné zjištění majetku patřícího do konkursní podstaty nebo zpeněžení tohoto majetku.

¹⁵ Správce podstaty může bezprostředně písemně oslovit v ZKV demonstrativně uvedené subjekty k poskytnutí potřebné součinnosti a klást jim potřebné dotazy nejen ke zjištění majetku dlužníka (úpadce), ale i ke zjištění některých dalších údajů nezbytných pro výkon konkursní nebo předběžné správy, přičemž tyto subjekty mají na písemnou výzvu správce povinnost mu poskytnout údaje v takové rozsahu, v jakém by je poskytly přímo dlužníkovi (úpadci). Součinnost přitom spočívá také v tom, že orgány a osoby uvedené v zákoně, které mají u sebe listiny nebo jiné věci, které mohou sloužit ke zjištění úpadcova majetku, jsou povinny je bez zbytečného odkladu vydat nebo zapůjčit správci. Subjekty povinné k poskytnutí součinnosti se přitom nemohou v odpovědi na žádost správce dovolávat povinnosti mlčenlivosti podle zvláštního právního předpisu.

osoba, již k tomu dal správce souhlas (§ 18 odst. 3 ZKV). „Práva a povinnosti spojené se soupisem majetku do konkursní podstaty svědčí tomu správci podstaty, který majetek sepsal jako první.“¹⁶ Osobě, jejíž věc byla do soupisu podstaty pojata tak zbývá jen tzv. holé vlastnictví. Jedním z důsledků takového stavu je skutečnost, že správce podstaty zpeněžuje v případě soupisu majetek třetích osob, přičemž svoje oprávnění k prodeji zakládá nikoliv na základě zápisu vlastnictví (např. v případě nemovitosti u katastrálního úřadu), nýbrž na základě soupisu konkursní podstaty. Toto je zásadní rozdíl oproti běžnému chápání závaznosti vlastnictví vůči ostatním osobám daný charakterem soupisu konkursní podstaty jako speciálního institutu konkursního práva.¹⁷

3.2.1. Pořízení soupisu konkursní podstaty

Soupis podstaty provede správce podle pokynů soudu za použití seznamu předloženého úpadcem a za součinnosti věřitelského výboru (§ 18 odst. 1 ZKV). Vzhledem k tomu, jaký má soupis podstaty význam pro další řízení a pro uspokojení věřitelů, musí správce věnovat jeho sestavení náležitou pozornost. Soupis konkursní podstaty má zahrnovat veškerý majetek spadající do podstaty. Správce podstaty musí při pořizování soupisu podstaty přitom plně respektovat veškerá zákonná ustanovení, která upravují obsah a rozsah konkursní podstaty a musí dbát o to, že z konkursní podstaty jsou některé věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty ze zákona vyloučeny, a to především ze sociálních důvodů.¹⁸ Posouzení, zda příslušný majetek v daném konkursním řízení spadá do kategorie majetku z konkursní podstaty vyloučeného nebo

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.5.2002, sp. zn. 29 Cdo 2086/2000.

¹⁷ Kozák, J., Budín, P.: Konkurs a vyrovnání očima soudce. Rašínova vysoká škola, Brno 2006.

¹⁸ Podle § 6 odst. 2 ZKV do podstaty nenáleží majetek, jehož se nemůže týkat výkon rozhodnutí. Majetek, kterého se nemůže týkat výkon rozhodnutí stanoví občanský soudní řád u jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí. Výkonem rozhodnutí může být předně postižena jen určitá část mzdy. Způsob výpočtu částky, která exekuci nepodléhá, a proto není ani součástí konkursní podstaty, stanoví nařízení vlády č. 595/2006 Sb. Podle § 322 odst. 1 obč. soud. řádu jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny věci, které povinný (úpadce) nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Podle výslovného ustanovení § 6 odst. 2 ZKV však do konkursní podstaty spadá majetek sloužící podnikatelské činnosti. Zde je výrazná odchylka od ustanovení obč. soud. řádu, neboť § 322 odst. 3 obč. soud. řádu, stanoví, že výkonu rozhodnutí nepodléhají rovněž ty věci, které povinný potřebuje ke svému podnikání. Do konkursní podstaty konečně nepatří majetek, na který vznikl restituční nárok podle zákonů o zmírnění některých majetkových křivd (č. 403/1990 Sb., č. 17/1991 Sb., č. 229/1991 Sb.), byl-li takový nárok včas uplatněn.

nikoliv bude příslušet správci konkursní podstaty.

Soupis podstaty provede správce samostatně v tom smyslu, že zcela odpovídá za soupis a údaje v něm uvedené. Při své činnosti vychází ze seznamů předložených úpadcem, ale musí brát v potaz i poznatky, které zná z vlastní činnosti nebo které mu byly sděleny např. osobami, které mají u sebe úpadcovy věci patřící do podstaty. Z těchto poznatků a informací vychází vždy v případě, že seznamy, jež úpadce obligatorně předkládá správci, nejsou k dispozici.

Při vyhotovování soupisu prováděného správcem tento postupuje v součinnosti s věřitelským orgánem.¹⁹ Tato součinnost spočívá v poskytování informací správcem pro věřitelský orgán, které specifikují kroky správce – určení rozsahu soupisu, důvod pro sepsání a případně jiných relevantních informací k soupisu. V opačné vazbě věřitelský výbor vyslovuje své stanovisko k soupisu podstaty, čímž současně legitimuje postup správce. Na základě stanoviska věřitelského výboru je možné následně požádat soud, aby vyslovil případně správci pokyn, pokud nastane konflikt ve stanovisku věřitelského orgánu a správce k otázce případného sepsání do konkursní podstaty. "Konkursní soud je oprávněn udělit správci v souvislosti se soupisem podstaty pokyny, které jsou pro jeho další postup závazné."²⁰

Do soupisu se zapisují i věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které nenáleží úpadci (§ 6 odst. 3 ZKV), ale mají být zpeněženy, jejich zapsání do soupisu je správce povinen oznámit jejich vlastníku nebo jiné osobě, která s nimi nakládá, a jde-li o nemovitosti, i příslušnému katastrálnímu úřadu. Na žádost osoby, která uplatňuje svá práva k věci, právu nebo jiné majetkové hodnotě, vydá správce osvědčení o tom, zda konkrétní věc, právo nebo jiná majetková hodnota byla nebo nebyla zapsána do soupisu podstaty (§ 18 odst. 2 ZKV). Zvláštní ustanovení platí pokud je součástí konkursní podstaty podnik. Podnik²¹ se do

¹⁹ Věřitelskými orgány jsou podle ZKV věřitelský výbor a schůze věřitelů.

²⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 19/98 ze dne 17.6.1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XXIX.

²¹ ZKV pojem podnik sám nedefinuje, nýbrž odkazuje na ustanovení § 5 ObchZ, podle kterého se podnikem rozumí soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náležejí

soupisu zapisuje jako soubor. Ze soupisu však musí být zřejmé, co vše do tohoto souboru patří ke dni soupisu (§ 18a ZKV).

3.2.2 Oznamovací povinnost o věci náležící do podstaty

Dle ustanovení § 18 odst. 4 ZKV má ten, kdo má věc náležící do podstaty, povinnost oznámit to správci, jakmile se dozví o prohlášení konkursu a musí umožnit správci, aby mohl věc prohlédnout, ocenit, zapsat do soupisu a zpeněžit, na výzvu správce je povinen i věc vydat, jinak odpovídá za škodu tím vzniklou.²² Těmito osobami jsou všichni, kdo drží věc náležící do konkursní podstaty nebo ji mají u sebe. Půjde zejména o oddělné věřitele se zadržovacím nebo zástavním právem na úpadcovy věci movité (§ 28 ZKV), ale dále například o uschovatele, nájemce, vypůjčitele atd. Oznamovací povinnost je vázána na skutečnost, že se třetí osoba o prohlášení konkursu dozví. Nestačí ale pouze předpoklad publicity vyplývající např. z uveřejnění prohlášení konkursu v Obchodním věstníku nebo z poznámky o konkursu v obchodním rejstříku.²³ „Nesplní-li třetí osoba, povinnost vydat správci konkursní podstaty movitou věc sepsanou do konkursní podstaty, není to důvodem k uložení pořádkové pokuty. Vydání věci osobou, která ji neoprávněně zadržuje, se může správce konkursní podstaty domáhat žalobou podle části třetí občanského soudního řádu.“²⁴

3.2.3. Pořízení soupisu při nedostatečné součinnosti úpadce

Zvláštním postupem podle ustanovení § 18 odst. 6, 7 ZKV je správce oprávněn provést v případě nedostatečné součinnosti úpadce dané § 17 ZKV se souhlasem soudu prohlídku obydlí úpadce, pokud je obydlí používáno také pro podnikání, případně je správce rovněž oprávněn k přístupu do obydlí úpadce či jiných míst úpadce, kde má úpadce umístěny své věci. V druhém případě není postup správce

věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit. Podnik je věc hromadná. Na jeho právní poměry se použijí ustanovení o věcech v právním smyslu.

²² Jde o legislativní nedůslednost zákonodárce, když používá pouze pojem „věc“ a nikoliv „věc, právo nebo jiná majetková hodnota,“ věci není například listinný cenný papír. Obdobnou legislativní nedůslednost lze vysledovat v § 18 odst. 7 ZKV.

²³ Zoufík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. C.H. Beck, Praha 1998.

²⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8.11.2001, sp. zn. I Ko 68/2001.

podmíněn souhlasem soudu. V obou případech je ovšem správce povinen mít k dispozici nezávislou osobu v postavení svědka a pořídit o provedené prohlídce protokol. Vzhledem k tomu, že uvedený postup bude znamenat zásah do osobních práv (domovní svobody) úpadce, mělo by k němu docházet pouze výjimečně.

3.2.4. Ocenění majetku zapsaného do soupisu

Součástí soupisu podstaty je ocenění majetku, který do podstaty spadá. Ocenění majetku podstaty má význam jednak pro posouzení dostatečnosti majetku podstaty ve vztahu k nákladům konkursu a jednak pro vytvoření určitého reálného vodítka pro následné zpeněžování podstaty.²⁵ Primárním způsobem ocenění je ocenění provedené správcem konkursní podstaty nebo úpadcem. Na žádost věřitelského výboru se provede ocenění znalcem (§ 18 odst. 5 ZKV). Ocenění se provádí podle zvláštního předpisu, kterým je zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku. Úpadce provede ocenění při vypracování seznamu majetku a závazků, který musí odevzdat správci konkursní podstaty do 30 dnů po prohlášení konkursu. Oceňuje-li majetek podstaty správce, vychází zejména z ocenění provedeného úpadcem (zpravidla účetní ceny majetku) a svého odborného odhadu a úsudku. Přestože povinnost provést ocenění znalcem správci podstaty vzniká pouze v případě požadavku věřitelského výboru, mělo by být v praxi běžné, že správce provede ocenění znalcem vždy v případě soupisu nemovitostí a to z důvodu transparentnosti postupu při prodeji majetku z konkursní podstaty, kdy tržní ocenění provedené znalcem slouží jako určité srovnání možné a dosažené ceny.

Ocenění konkursní podstaty dává přehled o hodnotě majetku, který je součástí konkursní podstaty. Vzhledem k tomu, že se rozsah konkursní podstaty během konkursního řízení zpravidla mění, má však tento přehled hlavně informativní význam. Ocenění majetku spadajícího do konkursní podstaty není pro správce závazné. Správce může majetek prodat jak za cenu vyšší, tak i za cenu nižší, pokud je majetek za odhadní cenu neprodejný. Správce však v každém případě musí

²⁵ Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící. Komentář. Linde Praha, a.s., Praha 2002.

postupovat s odbornou péčí. Pokud je ovšem cena stanovena úředně nebo vyplývá z obecně závazného právního předpisu, musí ji správce respektovat.

3.3. Rozšíření a zúžení rozsahu konkursní podstaty

V průběhu konkursního řízení může dojít k rozšíření i omezení rozsahu konkursní podstaty. K rozšíření konkursní podstaty může dojít především uplatněním neúčinnosti nebo odporovatelnosti právního úkonu úpadce (§ 15, 16 ZKV, viz níže), úspěšným vymáháním úpadcových pohledávek a vrácením věcí do konkursní podstaty třetími osobami (§ 18 odst. 2 ZKV, viz výše). Z konkursní podstaty budou naopak vyloučeny věci, které po vypořádání společného jmění manželů připadnou tomu manželu, který není úpadcem, protože společné jmění manželů zaniká jako důsledek prohlášení konkursu [§ 14 odst. 1 písm. k) ZKV, viz níže]. Podle § 27 odst. 6 ZKV může správce z konkursní podstaty vyloučit také věci, které nebylo možno prodat a nedobytné pohledávky.

Ani soupis konkursní podstaty tudíž nebude po svém sestavení neměnný, nýbrž bude možné, že bude docházet k jeho rozšiřování, ale i k vylučování věcí, které do něj byly dříve zařazeny. Soupis podstaty tak je definitivně uzavřen až po schválení závěrečné zprávy správce podstaty.

3.3.1. Excindační žaloba

Nejčastějším důvodem zúžení rozsahu konkursní podstaty a tudíž vyloučení majetku ze soupisu konkursní podstaty jsou práva třetích osob, která brání tomu, aby určitá věc byla součástí konkursní podstaty. Pokud jsou do soupisu zahrnuty i věci, které patří třetím osobám a nikoliv úpadci, musí se tyto třetí osoby bránit postupem dle § 19 ZKV.

„Správce konkursní podstaty zařadí do soupisu konkursní podstaty každou věc, pohledávku nebo právo mající majetkovou hodnotu, o nichž má za to, že patří nebo mohou patřit do podstaty, i když je tu pochybnost, zda do podstaty skutečně patří.“²⁶ Podle citovaného

²⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 19/98 ze dne 17.6.1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XXIX.

stanoviska Nejvyššího soudu zákon o konkursu a vyrovnání vychází z principu, podle kterého v případě pochybností o tom, zda věc, pohledávka, právo nebo jiná majetková hodnota náleží do konkursní podstaty, má být rozhodnuto ve prospěch konkursní podstaty. Zápis věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty do soupisu konkursní podstaty ale ještě nevyvolává žádný spor o soupisu takto provedeném. V případě, že správce konkursní podstaty kontaktuje po provedení soupisu majetku do podstaty třetí osoba a oznámí mu důvody, pro které byl daný majetek sepsán neoprávněně, může správce dobrovolně svým rozhodnutím po uvážení důvodů, které svědčí pro neoprávněný soupis, majetek ze soupisu vyloučit. Sporné otázky ohledně oprávněnosti sepsání majetku do soupisu podstaty může správce s osobou, která k věci uplatnila svá práva, vyřešit také mimosoudní dohodou. Platí, že právní důvod vyloučení může vzniknout jak před, tak i po prohlášení konkursu. Právní důvod nároku na vyloučení věci z konkursní podstaty musí existovat v době, kdy je nárok uplatňován a vyloučená věc je zároveň pojata správcem do konkursní podstaty. To platí i v případě, že věc drží jiná osoba jménem úpadce.²⁷

Pokud správce na oprávněnosti sepsání majetku do soupisu podstaty trvá, zapíše tento majetek do soupisu podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty do soupisu (§ 19 odst. 1 ZKV). „O tom, u kterých věcí jsou pochybnosti, zda náleží do podstaty, a o důvodech, které k těmto pochybnostem vedou (včetně nároků uplatněných jinými osobami), správce vyrozumí konkursní soud. Konkursní soud důvody zpochybňující zařazení věci do soupisu posoudí; podaří-li se pochybnosti odstranit, vydá správci pokyn, aby věc ze soupisu vyřadil, popřípadě aby věc sepsal bez poznámky.“²⁸

Pokud soud nedospěje k závěru, že věc, právo nebo jinou

²⁷ Steiner, V.: Nároky na vyloučení věci nenáležících dlužníku a na náhradu za jejich zničení v konkursu a vyrovnání I.1. Právní praxe v podnikání 4/1993.

²⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 19/98 ze dne 17.6.1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XXIX.

majetkovou hodnotu je třeba ze soupisu vyřadit a nedá k tomu správci závazný pokyn, uloží soud tomu, kdo uplatňuje, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota neměla být do soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal vylučovací (excindační) žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota je do soupisu pojata oprávněně (§ 19 odst. 2 ZKV). Lhůta k podání vylučovací žaloby musí být přiměřená pro kvalitu přípravy žaloby, obecně se za přiměřenou lhůtu považuje 30 dnů. Aktivně legitimován je ten, komu svědčí právo, na základě kterého neměla být věc do soupisu pojata, pasivně legitimován je správce konkursní podstaty. Petit bude znít na plnění, tj. vyloučení věci z konkursní podstaty. Petit nemůže znít na určení vlastnického práva, protože rozhodnutí soudu o určení vlastnického práva žalobce není takovou právní skutečností, která by měla sama o sobě za následek vyloučení této věci ze soupisu konkursní podstaty. Do uplynutí lhůty k podání žaloby a po dobu do pravomocného skončení řízení o žalobě nesmí správce věc, právo nebo jinou majetkovou hodnotu zpeněžit ani s ní jinak nakládat, ledaže tím odvrací hrozící škodu na majetku, který je předmětem žaloby (§ 19 odst. 3 ZKV). Řízení o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z konkursní podstaty je tzv. incidenčním sporem (viz níže).

Kapitola IV.

NAKLÁDÁNÍ S KONKURSNÍ PODSTATOU

4.1. Nakládání s konkursní podstatou

Nakládáním s konkursní podstatou se rozumí zejména právní úkony, které se týkají majetku náležejícího do konkursní podstaty a výkon práv a povinností, jestliže se týkají konkursní podstaty. Nakládání s majetkem podstaty představuje výkon veškerých práv a plnění povinností, která mají přímý nebo nepřímý vliv na velikost konkursní podstaty. Jedním ze základních účinků prohlášení konkursu je to, že oprávnění nakládat s majetkem podstaty přechází na správce podstaty a právní úkony úpadce, týkající se tohoto majetku, jsou vůči konkursním věřitelům neúčinné [§ 14 odst. 1 pís. a) ZKV].²⁹ Úpadce konkrétně nesmí ohledně svého majetku uzavírat smlouvy ať již úplatné, či neúplatné, nesmí od svého dlužníka přijímat žádná plnění, protože právo přijímat plnění přísluší pouze správci podstaty a nesmí ani takové plnění od svých dlužníků vymáhat, protože toto právo opět přísluší pouze správci. „Prohlášením konkursu přechází právo disponovat s majetkem patřícím do podstaty na správce, tento přechod práva je účinný vůči všem a nikoliv jen proti účastníkům konkursu.“³⁰

V důsledku shora uvedeného sice úpadce zůstává subjektem majetkových práv tvořících konkursní podstatu, odnímá se mu však právo s majetkem podstaty účinně disponovat. „Skutečnost, že úpadce po prohlášení konkursu učinil právní úkon týkající se majetku patřícího do konkursní podstaty, nemá sama o sobě za následek neplatnost tohoto právního úkonu podle § 39 ObčZ. Tyto právní úkony jsou neúčinné vůči

²⁹ Podle ustanovení [§ 14 odst. 1 pís. a) ZKV] zároveň soba, která uzavřela s úpadcem smlouvu po prohlášení konkursu, může od ní odstoupit, ledaže v době jejího uzavření věděla o prohlášení konkursu. Otázkou je, zda se toto ustanovení týká pouze těch smluv, jejichž předmětem je majetek obsažený v soupisu konkursní podstaty nebo jde o jakoukoliv smlouvu uzavřenou úpadcem v době, kdy byl prohlášen konkurs. Přestože na věc existuje i opačný názor opírající se o ztrátu důvěry v osobu úpadce, lze se ztotožnit s názorem, že s ohledem na systematické zařazení uvedeného ustanovení zákon konstatuje, že se právo odstoupit týká pouze těch smluv, jejichž obsahem je dispozice s majetkem patřícím do konkursní podstaty. Ve prospěch druhého výkladu by naopak svědčilo oddělení práva odstoupit od smlouvy do samostatného odstavce.

³⁰ Rozsudek Vrchního soudu ze dne 30.6.1997, sp.zn. 4 Ko 298/97.

konkursním věřitelům, a to jen tehdy, jestliže poškozují podstatu, mají-li za následek rozmnožení konkursní podstaty, jsou vůči konkursním věřitelům také účinné.“³¹

Je to pouze správce podstaty, kdo je oprávněn po prohlášení konkursu rozhodnout o tom, zda úpadce může odmítnout přijetí daru nebo odmítnout dědictví [§ 14 odst. 1 písm. b) ZKV]. V souvislosti s tím vzniká otázka, zda správce může vyslovovat také závazný názor ohledně přijetí daru nebo dědictví např. z toho důvodu, že s dědictvím může být spojena i odpovědnost za závazky zůstavitele, a to až do výše nabytého dědictví. Přijetí daru ani dědictví ale není součástí práva nakládat s majetkem konkursní podstaty. Nakládat lze totiž pouze s majetkem, který existuje, a nikoliv s majetkem, který ještě nepatří úpadci.³²

Správce bude po prohlášení konkursu povinen a zároveň oprávněn učinit některé právní úkony související s činností úpadce před prohlášením konkursu a jeho nakládání s majetkem v této době. Správce bude například povinen a zároveň oprávněn rozhodnout o odstoupení od vzájemných smluv, které ještě před prohlášením konkursu uzavřel dlužník a které ještě nebyly v době prohlášení konkursu splněny ani úpadcem, ani druhým účastníkem smlouvy, anebo byly splněny jen částečně. Od takových smluv může totiž každá smluvní strana po prohlášení konkursu odstoupit, ačkoliv od smlouvy o koupi najaté věci uzavřené úpadcem jako nájemcem nemůže pronajímatel odstoupit, ledaže úpadce řádně neplní své závazky z této smlouvy (§ 14 odst. 4 ZKV).³³

Správce konkursní podstaty je ve své možnosti nakládat s majetkem podstaty omezen v případě, že k danému majetku uplatňuje způsobem předpokládaným ZKV své právo třetí osoba. Do uplynutí lhůty

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.11.1998, sp.zn. Cdo 542/98.

³² Pohl, T.: Zákon o konkurzu a vyrovnání. Krok za krokem. Prospektrum s.r.o., Praha 2000.

³³ O vzájemnou smlouvu jde tehdy, jestliže obě nebo všechny smluvní strany mají vzájemné povinnosti, tedy každá smluvní strana je zároveň dlužníkem a věřitelem. Půjde pouze o takové vzájemné smlouvy, které byly uzavřeny před prohlášením konkursu. Dlužník totiž v této době mohl s vědomím blízcího se konkursu zatížit svůj majetek mnoha smlouvami účelově. Zákon umožňuje odstoupit oběma smluvním stranám, kdy úpadce je představován správcem podstaty. Důsledky odstoupení od smlouvy se budou řídit občanským nebo obchodním zákoníkem podle toho o jakou smlouvou jde, v případě odstoupení od smlouvy podle občanského zákoníku nastanou se smlouva ruší ex tunc, ledaže zákonem nebo smlouvou bylo stanoveno jinak (§ 48 odst. 2 ObčZ), v případě použití obchodního zákoníku se smlouva ruší ex nunc účinností právního úkonu, jímž k odstoupení došlo (§ 351 odst. 1 ObchZ).

k podání žaloby a po dobu do pravomocného skončení řízení o vyloučení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty z konkursní podstaty totiž nesmí správce věc, právo nebo jinou majetkovou hodnotu zpeněžit ani s ní jinak nakládat, ledaže tím odvrací hrozící škodu na majetku, který je předmětem žaloby (§ 19 odst. 3 ZKV, viz níže).

V důsledku přechodu oprávnění nakládat s majetkem podstaty přechází po prohlášení konkursu z úpadce na správce nejen uvedená, ale také mnohá další práva a povinnosti vymezená buď v ZKV, nebo ve zvláštních právních předpisech, která by jinak příslušela vykonávat pouze úpadci. ZKV tato další oprávnění a povinnosti správce podle zvláštních právních předpisů pouze výslovně deklaruje tak, aby byla bez dalšího zřejmá. Podle ustanovení § 14a odst. 1 ZKV prohlášením konkursu přechází na správce oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, které podle zákona a jiných právních předpisů jinak přísluší úpadci, jestliže souvisí s nakládáním s majetkem patřícím do podstaty. Správce je zejména oprávněn a povinen vykonávat akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do konkursní podstaty, rozhodovat o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti, vykonávat práva a plnit povinnosti zaměstnavatele, rozhodovat o obchodních záležitostech podniku, činit za úpadce právní úkony potřebné k provozování podniku včetně uzavírání smluv o úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého podle zvláštního zákona po předchozím souhlasu věřitelského výboru, zajistit vedení účetnictví a plnění povinností podle předpisů o daních.

4.1.1. Zajištění, udržení a rozmnožení konkursní podstaty

Tím, že na správce podstaty přechází prohlášením konkursu oprávnění disponovat s majetkem podstaty, se správce podstaty vlastně stává reálným vlastníkem majetku a je oprávněn a zároveň povinen jej řádně spravovat.³⁴ Zákon explicitně stanoví, že v případě, kdy je obava, že by mohlo dojít k odstranění, poškození nebo zničení movitých věcí

³⁴ Půjde o správu konkursní podstaty v užším slova smyslu resp. ve smyslu shora citovaného usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.června 2004, sp. zn. 29 Odo 197/2003.

pojatých do soupisu, postará se správce o jejich vhodné zajištění (§ 18 odst. 8 ZKV).

Na základě povinnosti postupovat při výkonu funkce s odbornou péčí (§ 8 odst. 2 ZKV), lze uvedenou povinnost správce podstaty k zajištění movitých věcí ohrožených zkázou rozšířit tak, že hrozí-li poškození jakéhokoliv majetku (movitého i nemovitého) či majetkových hodnot uvedených v soupisu konkursní podstaty, musí správce podstaty postupovat způsobem, aby bylo v co nejvyšší míře sníženo nebezpečí vzniku (či rozšíření již existující) škody pro konkursní podstatu, a tudíž pro konkursní věřitele. Zároveň lze uvést, že správce má obecně povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke znehodnocení konkursní podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní náleží, a to bez ohledu na to, zda uvedené znehodnocení konkursní podstaty bezprostředně hrozí či nikoliv.

Ustanovení § 18 odst. 8 ZKV je nutné vykládat i v souladu s ustanovením § 19 odst. 3 ZKV. Ustanovení § 19 odst. 3 ZKV stanoví, že po do uplynutí lhůty k podání vylučovací žaloby a dobu do pravomocného skončení řízení o vylučovací žalobě nesmí správce věc, právo nebo jinou majetkovou hodnotu zpeněžit ani s ní jinak nakládat, ledaže tím odvrací škodu na majetku, který je předmětem žaloby. To znamená, že i v době, kdy k majetku pojatému do soupisu konkursní podstaty uplatňuje své právo vylučovací žalobou třetí osoba, je správce oprávněn s tímto majetkem nakládat za podmínky, že tím odvrací škodu na majetku hrozící. V takovém případě může sporný majetek dokonce i zpeněžit. V praxi se v těchto sporných případech postupuje tak, že správce pečlivě zadokumentuje všechny okolnosti, na základě kterých se rozhodl se sporným majetkem určitým způsobem nakládat a vzhledem k mimořádné situaci a jeho odpovědnosti za své výkon své funkce si zpravidla vyžádá stanovisko věřitelského výboru nebo pokyn soudu (pokud je takový postup časově možný). To platí i v případě, že se rozhodne odvrátit škodu hrozící na sporném majetku zpeněžením. V této souvislosti však ZKV stanoví, že k prodeji věcí bezprostředně ohrožených zkázou nebo znehodnocením není třeba souhlas soudu (§ 27

odst. 2 ZKV). Prostředky získané zpeněžením takto zkázou bezprostředně ohrožených věcí by správce konkursní podstaty měl uložit na zvláštní účet, ze kterého poté budou vyplaceny v případě, že správce konkursní podstaty nebude úspěšný ve vedených vylučovacích sporech.

Vedle povinnosti pečovat o majetek náležející do konkursní podstaty má správce podstaty zároveň povinnost počínat si tak, aby tento majetek byl využíván v souladu se svým určením pokud tomu nebrání jiné okolnosti a tak, aby se konkursní podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumně očekávat se zřetelem ke stavu konkursní podstaty a obvyklým obchodním příležitostem. To znamená, že například v případě, že do podstaty náležejí věci nemovité, bude mít správce podstaty konkrétní povinnost při déle trvajícím konkursním řízení tyto nemovitosti pronajmout, případně jinak zajistit jejich hospodářské využití atd.

4.1.2. Pokračování v provozování podniku

Součástí konkursní podstaty může být i podnik, jehož režim je zcela specifický a je upraven v ustanovení § 18a ZKV. Prohlášením konkursu provozování úpadcova podniku automaticky nekončí, ale rozhodnutím soudu po vyjádření věřitelského výboru ukončeno být může (§18a odst. 2 ZKV).³⁵ „Provozování podniku úpadce končí ve smyslu ustanovení § 18a odst. 2, věty druhé, zákona rozhodnutím soudu. Rozhodnutí, jímž by soud uložil úpadci, správci konkursní podstaty nebo jiné osobě povinnost ukončit provoz podniku, proto není v souladu se zákonem.“³⁶

Ustanovení § 18a odst. 2 ZKV je speciálním ustanovením k ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) ZKV, podle něhož prohlášením konkursu přechází právo nakládat s majetkem podstaty na správce konkursní podstaty. Správce konkursní podstaty bude na základě toho

³⁵ Ačkoliv není vyloučeno, aby ukončení provozování podniku nastalo tehdy, stanoví-li to výslovně zvláštní zákon upravující obecné podmínky provozování podniku, popř. výkonu povolení či podnikání (§ 18a odst. 3 ZKV), takovým zákonem bude např. zák. č. 455/1991, o živnostenském podnikání, v platném znění.

³⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu Cjpn 19/98 ze dne 17.6.1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XXVIII.

povinen provozovat úpadcův podnik po prohlášení konkursu. Pokračování v provozování úpadcova podniku bude mít z obecného pohledu smysl tehdy, pokud se tím konkursní podstatě dostane určitého prospěchu. Tím bude zejména to, že výnosy z provozování podniku budou vyšší než náklady s tím spojené nebo že při budoucím prodeji provozovaného podniku dosáhne vyšší ceny než prodejem neprovozovaného podniku event. prodejem po jeho jednotlivých věcech.

Správce konkursní podstaty bude bez zbytečného odkladu po prohlášení konkursu v první řadě povinen zjistit ekonomický stav úpadcova podniku (a to zejména např. ve vztahu k budoucím nasmlouvaným kontraktům, ke konkurenceschopnosti nabízených produktů a k dalším faktorům ovlivňujícím stav nabídky a poptávky na trhu, do nějž úpadce s produkty vyráběnými v jeho podniku vstupoval, atd.). Svá zjištění předloží věřitelskému orgánu a soudu a předloží jim také veškeré podklady, na jejichž základě bude moci být o pokračování v provozování podniku, resp. o ukončení provozu podniku rozhodnuto. Věřitelskému orgánu by správce měl umožnit osobně nahlédnout do účetních záznamů podniku, pokud o to požádá. Nelze vyloučit situaci, kdy z důvodu vysoké ztrátovosti, bude třeba k ukončení provozování úpadcova podniku přistoupit v době, kdy věřitelský orgán ještě nebude ustaven. Vyjádření věřitelského orgánu slouží soudu pouze jako podklad pro jeho rozhodnutí, proto pokud věc nesnese odkladu, bude soud rozhodovat i bez takového vyjádření. V takovém případě bude nutné, aby soud pečlivě zdokumentoval všechny skutečnosti, na základě kterých rozhodl o ukončení provozu úpadcova podniku a toto rozhodnutí důkladně odůvodnil.

Po prohlášení konkursu do rozhodnutí soudu o ukončení provozování podniku může správce se souhlasem věřitelského výboru učinit opatření potřebná k zajištění dalšího provozování podniku, a se souhlasem věřitelského výboru uzavřít smlouvy o úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého podle zvláštního zákona; ustanovení zvláštních zákonů o podmínkách provozování podniku, popřípadě výkonu povolání či podnikání tím nejsou dotčena (§ 18a odst. 3 ZKV). Není

zcela zřejmé, která opatření v souvislosti s provozováním podniku může správce učinit samostatně resp. zda může samostatně činit např. méně závažná opatření. U opatření potřebných k zajištění dalšího provozování úpadcova podniku ZKV poznámkou odkazuje na § 11 odst. 1 živnostenského zákona, podle kterého může podnikatel provozovat živnost jen prostřednictvím odpovědného zástupce. Odpovědný zástupce je fyzická osoba ustanovená podnikatelem, která odpovídá za řádné provozování živnosti a za dodržování živnostenskoprávních předpisů a která, nejde-li o manžela, nebo o manželku podnikatele, je v pracovněprávním vztahu k podnikateli. Odpovědný zástupce se musí zúčastňovat provozování živnosti v potřebném rozsahu. Nikdo nemůže být ustanoven do funkce odpovědného zástupce pro více než dva podnikatele. Z uvedeného je zřejmé, že se změnou odpovědného zástupce (jinak též s ustavením do funkce nebo s ukončením výkonu funkce odpovědného zástupce) by měl vždy vyslovit souhlas věřitelský orgán. Další případy, při kterých by mohl správce činit opatření potřebná k zajištění dalšího provozování podniku se souhlasem věřitelského orgánu, lze dovozovat z tohoto příkladu (např. při změně ve vrcholovém managementu podniku).³⁷

Teorie úpadkového práva někdy také dovozuje, že jednotlivé činnosti, jimiž dochází k realizaci provozu podniku a které činí správce konkursní podstaty jako osoba oprávněná nakládat s majetkem úpadce, nejsou považovány za úkony správce podle ustanovení § 18a odst. 3 ZKV a nepodléhají souhlasu věřitelského výboru. Půjde zejména o ryze technické záležitosti, které nemají pro další vývoj provozování podniku zásadní význam. Správcům podstaty se ovšem doporučuje se souhlasem věřitelského výboru realizovat zásadní opatření, zejména ta, která by se mohla ve svých důsledcích dotknout nároků konkursních věřitelů.³⁸

V případě potřeby může soud správci uložit, aby učinil opatření potřebná pro zajištění dalšího provozování podniku jen po předchozím souhlasu soudu nebo podle pokynů soudu. Při provozování úpadcova

³⁷ Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící. Komentář. Linde Praha, a.s., Praha 2002.

³⁸ Kotoučová, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání po novele v roce 2000. C.H.Beck, Praha 2001.

podniku se plně uplatní dohlédací činnost soudu podle § 12 odst. 1, 2 ZKV.

Vzhledem k tomu, že pokračování v provozování podniku může být v určitých případech velmi náročné, bude vhodné ustavit správci pro pomoc ještě zvláštního správce (§ 9 ZKV).

4.2. Náklady konkursu

Je zřejmé, že průběžným výkonem práv a povinností spojených s konkursní podstatou, nakládáním s ní a její průběžnou správou, pokračováním v provozování podniku atd. vznikají v konkursním řízení průběžně nároky, které musejí být také průběžně uspokojovány. Jedná se o nároky (pohledávky), které ve své podstatě plynou ze závazků podstaty, a proto se označují jako tzv. pohledávky za podstatou. Tyto pohledávky mají různou povahu, ale společné je jim to, že vznikají po prohlášení konkursu v důsledku konkursního řízení a ve větší či menší míře souvisejí s udržováním a správou podstaty. Půjde typicky o výdaje, které nabíhají již tím, že konkursní podstata existuje nebo v souvislosti s ní při jejím udržování, správou a zpeněžení. Pohledávky za podstatou se do konkursu nepřihlašují, lze je uhradit kdykoliv v průběhu konkurzu a uplatňují se u správce konkursní podstaty.

ZKV stanoví výčet pohledávek za podstatou v ustanovení § 31 odst. 2, nejedná se ovšem o výčet taxativní, protože pohledávkami za podstatou jsou i další nároky vyplývající ze ZKV.³⁹ V první řadě půjde o náklady konkursu obecně, kam patří kromě hotových výdajů a odměny správce zejména náklady spojené s udržováním a správou podstaty, ke kterým patří rovněž výdaje spojené s přezkoumáním majetkových poměrů dlužníka spolu s odhadem, zajištěním a zpeněžením úpadcova majetku, dále náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora a odměna odpovědného zástupce za činnost prováděnou po prohlášení konkursu, tj.

³⁹ Např. podle ustanovení § 9b odst. 2 ZKV, je-li do funkce ustaven předběžný správce, budou jeho hotové výdaje a odměna hrazeny ze zálohy na náklady konkursu, část zálohy, která nebyla vyplacena předběžnému správci, bude představovat pohledávku za podstatou; dále půjde např. o nutné náklady a přiměřenou odměnu členů a náhradníků věřitelského výboru (§ 11 odst. 8 ZKV), nuceného správce (§ 13a odst. 1,2 ZKV) nebo správce úpadcova podniku (§ 13b odst. 2), náklady incidenčních sporů, pohledávku manžela úpadce z vypořádání společného jmění manželů (§ 26a odst. 3 ZKV) a další.

byl-li konkurs prohlášen vůči právnické osobě a ukázala se nezbytnou jejich součinnost se správcem podstaty, a další výdaje spojené s udržováním a správou podstaty, kterými jsou daně^{40,41} a poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění.

Pohledávkami za podstatou jsou dále nároky z právních úkonů správce podstaty, které učinil v rámci své působnosti. Půjde o nároky věřitelů ze smluv uzavřených správcem podstaty, včetně smluv o úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého podle zvláštního zákona po předchozím souhlasu věřitelského výboru, úroků a smluvních pokut podle těchto smluv, jakož i ze smluv týkajících se provozování podniku, od nichž správce neodstoupil podle § 14 odst. 4 ZKV (smlouvy o vzájemném plnění). Konečně ZKV za pohledávky za podstatou označuje nároky na vrácení plnění ze smluv, od nichž bylo odstoupeno podle § 14 odst. 1 písm. a) ZKV,⁴² pohledávky výživného ze zákona⁴³ a pohledávky za podstatou označené za ně zvláštním právním předpisem.⁴⁴

„Spor o pohledávku za podstatou není pro účely určení místní či

⁴⁰ Podle ust. § 14a odst. 1 ZKV po prohlášení konkursu správce konkursní podstaty zajišťuje plnění povinností uložených daňovými předpisy.

⁴¹ ZKV ve vztahu k daňovým povinnostem dlužníka (úpadce) jako jeho veřejnoprávních závazků rozlišuje jednak konkursní pohledávky a jednak pohledávky za podstatou. Rozdíl mezi nimi spočívá v době jejich vzniku. Rozlišení daňové povinnosti vzniklé do dne účinnosti prohlášení konkursu a daňové povinnosti vzniklé po dni účinnosti prohlášení konkursu lze vyvodit z ustanovení § 40 odst. 11 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění („ZSDP“), podle kterého při prohlášení konkursu podle zvláštního předpisu je daňový subjekt povinen podat nejpozději do 30 dnů ode dne účinnosti prohlášení konkursu přiznání za uplynulou část zdaňovacího období. Daně resp. daňová povinnost vzniklá za uplynulou část zdaňovacího období do dne účinnosti prohlášení konkursu budou mít charakter tzv. konkursních pohledávek podle § 32 odst. 4 ZKV, které musí správce daně řádně a včas přihlásit do konkursu a budou-li v průběhu přezkumného jednání zjištěny, budou uspokojeny v rámci rozvrhu jako pohledávky druhé třídy. Daně resp. daňová povinnost vzniklá po tomto období bude mít charakter pohledávky za podstatou. Daňová pohledávka podle judikatury vzniká spolu se vznikem daňové povinnosti, podle § 57 odst. 2 ZSDP daňová povinnost vzniká okamžikem, kdy nastaly skutečnosti zakládající podle zvláštního daňového zákona její vznik, přičemž tímto zvláštním daňovým zákonem mohou být všechny daňové předpisy, které tvoří naši daňovou soustavu. Musí být tedy jasně stanoveno, za které zdaňovací období se daňová povinnost vyměňuje.

⁴² Půjde o nároky o vrácení plnění ze smluv, které uzavřel po prohlášení konkursu věřitel s úpadcem a od kterých věřitel odstoupil poté, co následně zjistil, že v době uzavření smlouvy již byl na majetek úpadce prohlášen konkurs. Podmínkou pro odstoupení od smlouvy uzavřené s úpadcem po prohlášení konkursu je existence dobré víry věřitele, že na majetek dlužníka není prohlášen konkurs, a to v době uzavření smlouvy. Dobrá víra nebude dána tehdy, pokud v době uzavření smlouvy již byl v obchodním rejstříku u úpadce proveden zápis o prohlášení konkursu nebo pokud prohlášení konkursu již bylo zveřejněno v Obchodním věstníku nebo na úřední desce soudu (§ 66c ZKV).

⁴³ Zákonná vyživovací povinnost je stanovena zákonem č. 94/1964 Sb., o rodině.

⁴⁴ Např. zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění.

věcné příslušnosti soudu sporem vyvolaným konkursem. Věřitel s pohledávkou za podstatou je oprávněn domáhat se v průběhu konkursu její úhrady soudně žalobou o splnění povinnosti [§ 80 písm. b) OSŘ] podanou proti správci konkursní podstaty [§ 14 odst. 1 písm. d) zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů]; to platí i ohledně příslušenství pohledávky za podstatou vzniklého prodlením správce s její úhradou. Ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona o konkursu a vyrovnání tím není dotčeno.⁴⁵

Obdobně jako pohledávky za podstatou se kdykoliv v průběhu konkursního řízení uspokojují pracovní nároky (§ 31 odst. 1 ZKV). Výčet pracovních nároků úpadcových zaměstnanců je obsažen v § 31 odst. 3 ZKV, ale opět nepůjde o výčet taxativní, nýbrž bude nutné respektovat také některé další než v tomto výčtu obsažené pracovní nároky, pokud plynou ze zvláštních pracovněprávních předpisů. Pracovní nároky bude možné uspokojit průběžně tehdy, pokud vznikly po prohlášení konkursu nebo v měsíci, v němž byl konkurs prohlášen. Mzdové resp. platové nároky úpadcových zaměstnanců a jejich odměna za pracovní pohotovost a odměny z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr však mohou být uspokojeny kdykoliv v průběhu konkursu také tehdy, pokud vznikly v období za poslední tři roky před prohlášením konkursu.

Náklady na uspokojení pohledávek za podstatou a pracovních nároků zaměstnanců úpadce, lze označit za náklady konkursu. Náklady konkursu budou jedním z kritérií, které bude soud brát v úvahu v případě rozhodování o prohlášení konkursu resp. budou sloužit jako kritérium pro rozhodování správce podstaty pro případ návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku [§ 12a odst. 4, § 44 odst. 1 písm. d) ZKV]. Náklady konkursu budou tím nižší, čím dříve bude konkursní podstata zpeněžena. Minimalizace nákladů konkursu resp. pohledávek za podstatou, bude tak stejně významná, jako maximalizace výtěžku ze zpeněžení podstaty, protože umožňuje vyšší poměrné uspokojení konkursních věřitelů.

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.6.2003, sp. zn. 29 Odo 565/2001.

Kapitola V.

ŘÍZENÍ O NÁROCÍCH K MAJETKU KONKURSNÍ PODSTATY

5.1. Pokračování v řízení o nárocích k majetku konkursní podstaty

Významným účinkem prohlášení konkursu je, že prohlášením konkursu se přerušují řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku a jejichž účastníkem je úpadce, pokud tato řízení byla zahájena před prohlášením konkursu. V těchto řízeních lze pokračovat na návrh správce, popřípadě ostatních účastníků řízení a správce se stává účastníkem řízení místo úpadce (§ 14 odst. 1 písm. c ZKV).⁴⁶ Zákon tu má na mysli všechna řízení zahájená před obecnými soudy nebo rozhodci, jakož i před orgány státní správy, pokud jsou tyto orgány povolány rozhodovat o konkrétních soukromoprávních nárocích individuálních občanů a právnických osob.⁴⁷ "K přerušení řízení o nárocích, které se týkají majetku konkursu podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, dochází ze zákona (prohlášením konkursu na majetek dlužníka), bez zřetele k tomu, zda soud o prohlášení na majetek účastníka řízení věděl."⁴⁸

S výjimkou řízení o pohledávkách, které je třeba přihlásit v konkursu (§ 20 ZKV), lze v takovém řízení pokračovat na návrh správce, popřípadě ostatních účastníků řízení a správce se stává účastníkem řízení místo úpadce. Bude tedy záležet na úvaze správce, zda se rozhodne v uvedených řízeních pokračovat. Rozhodnutí o pokračování v řízení by měl správce konkursní podstaty učinit zejména s ohledem na skutečnost, zda pokračování v řízení může vést k vyjasnění sporných otázek týkajících se majetku patřícího do konkursní podstaty nebo ukončení dlužnických sporů způsobem, který nezatěžuje konkursní podstatu. Správce může vyjádřit svou vůli v řízení nepokračovat buď výslovným sdělením

⁴⁶ Nepřerušují se trestní řízení s výjimkou adhezního řízení, řízení o výživném nezletilých dětí, o řízení o výkon rozhodnutí a některá další řízení podle zvláštních zákonů, např. daňové řízení podle § 40 odst. 11 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků.

⁴⁷ Steiner, V.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář k zákonu. Linde Praha, a.s., Praha 1996.

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.5.2000, sp. zn. 20 Cdo 340/2000.

procesnímu soudu, nebo konkludentně (např. tím, že nepodá návrh na pokračování ve lhůtě soudem určené). Odpírá-li správce vstoupit do sporu, v němž je úpadce žalobcem nebo žalovaným, vyloučí se tím věc nebo uplatněný majetkový nárok z konkursní podstaty a stane se volným majetkem úpadcovým, s nímž může sám disponovat.⁴⁹ "Účinky přerušení řízení v důsledku prohlášení konkursu na majetek žalobce pomíjejí za trvání konkursu i tím, že správce konkursní podstaty vyloučí pohledávku, o kterou vedl spor v přerušném řízení, z majetku konkursní podstaty žalobce; oprávnění nakládat s pohledávkou tím přechází zpět na žalobce (úpadce)."⁵⁰

5.2. Incidenční spory

Dalším z účinků prohlášení konkursu, který navazuje na předchozí účinek, kterým je přerušení řízení, je ten, že řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, mohou být zahájena jen na návrh správce nebo proti správci [§ 14 odst. 1 písm. d) ZKV]. Toto ustanovení se týká řízení soudních a správních, přičemž dopadá nejen na spory, při kterých správce uplatňuje a vymáhá úpadcovy pohledávky (§ 27 odst. 4 ZKV), ale dopadá zejména na spory vyvolané konkursem, které se označují jako spory incidenční. Jedná se o spory, jejichž řešení probíhá soudně a které jsou zpravidla zahajovány na návrh správce konkursní podstaty jako žalobce nebo proti němu jako žalovanému. V důsledku zásady koncentrace řízení,⁵¹ která se v konkursním řízení uplatňuje, jsou incidenční spory projednávány u téhož soudu, který rozhoduje ve vlastním konkursním procesu.⁵² Řízení o incidenčních sporech však probíhá jako samostatné a návrhy na jejich zahájení se také samostatně zpoplatňují. V incidenčních sporech se postupuje přiměřeně podle občanského soudního řádu.

Incidenční spory lze rozdělit do dvou oddílů. První oddíl

⁴⁹ Steiner, V.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář k zákonu. Linde Praha, a.s., Praha 1996.

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2003, sp. zn. 29 Odo 361/2001.

⁵¹ § 88 odst. 1 písm. j) obč. soud. řádu.

⁵² To neplatí pro řízení o vypořádání společného jmění manželů, tento incidenční spor projednávají v souladu s § 9 odst. 3 písm. t) a § 9 odst. 1 obč. soud. řádu okresní soudy (obecné soudy).

představují spory o rozsah aktiv konkursní podstaty a spadají sem řízení zahajovaná na základě vylučovacích žalob (§ 19 odst. 2 ZKV, viz výše), řízení zahajovaná na základě odpůrčích žalob (§ 16 ZKV, viz níže), řízení o vypořádání společného jmění manželů (§ 26 ZKV, viz níže) a některá řízení další, kterými mohou být například řízení zahájená na základě reivindikační žaloby správce konkursní podstaty k vydání věci náležející do konkursní podstaty (např. z důvodu neplatnosti právního úkonu) nebo spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností správce konkursní podstaty. Druhý oddíl incidenčních sporů tvoří spory o pravost, výši nebo pořadí popřených pohledávek přihlášených do konkursního řízení (§ 23 až 25 ZKV).

S každým konkursem je spojeno značné množství takovýchto sporů. Incidenční spory však znamenají vždy značné zpomalení vlastního konkursního řízení. Existují názory, že by bylo v zájmu urychlení konkursního řízení vhodné, aby tato řízení neprobíhala jako řízení samostatná, byť u konkursního soudu, ale aby byla řešena v rámci konkursního řízení při zachování samostatných rozhodnutí v těchto věcech.

Kapitola VI.

NEÚČINNÉ A ODPOROVATELNÉ ÚKONY V KONKURSNÍM ŘÍZENÍ

6.1. Neúčinné a neplatné právní úkony dlužníka

Správce konkursní podstaty je povinen nejen zachytit v soupisu konkursní podstaty veškerá aktiva zjištěná v majetku úpadce po prohlášení konkursu, ale je zároveň povinen zjistit a kvalifikovaně zhodnotit chování úpadce a jeho kroky, které úpadce učinil před podáním návrhu na prohlášení konkursu event. před prohlášením konkursu na jeho majetek. „Není vyloučeno, aby majetek konkursní podstaty (majetek, na který bude prohlášen konkurs) tvořily jen věci ve vlastnictví třetích osob, které patří do konkursní podstaty v důsledku neúčinných právních úkonů dlužníka (úpadce).“⁵³

V této souvislosti je významné ustanovení § 15 ZKV, které pojednává o neúčinných právních úkonech. Toto ustanovení je speciálním institutem konkursního práva, který stanoví neúčinnost právních úkonů dlužníka vůči věřitelům v případě explicitně uvedených podmínek ustanovení § 15 odst. 1 písm. a) až f) ZKV. Právní dopady institutu neúčinnosti právních úkonů dlužníka se vztahují na vyjmenované úkony, jenž dlužník provedl v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu, nebo po podání tohoto návrhu. Jedná se zejména o takové právní úkony, kterými dlužník převádí svůj majetek. Bohužel lze uvést, že v praxi si dlužník, kterému hrozí prohlášení konkursu na jeho majetek, většinou dává pozor, aby podobné postupy přesunu majetku realizoval pokud možno před zákonem zohledněnou dobou.⁵⁴

Neúčinnost právního úkonu dlužníka podle § 15 ZKV nastává přímo ze zákona. Plnění z neúčinných právních úkonů nebo náhrada za ně musí být vydány do podstaty (§ 15 odst. 2 ZKV). Pokud povinná

⁵³ Stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 19/98 ze dne 17.6.1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XVII.

⁵⁴ Nesnídal, J.: Neúčinnost právních úkonů dlužníka. Právní rádce 2/1999.

osoba odmítne správci podstaty plnění z neúčinných právních úkonů nebo náhradu za ně vydat, může se správce podstaty domáhat jeho vydání žalobou na vydání plnění event. náhrady za ně. V praxi ovšem správce konkursní podstaty tuto žalobu uplatňovat spíše nebude. Jestliže totiž správce konkursní podstaty zjistí v důsledku neúčinnosti právního úkonu zmenšení rozsahu majetku tvořící konkursní podstatu, je oprávněn přímo sepsat věci, práva či jiné majetkové hodnoty, které byly předmětem neúčinného právního úkonu, do konkursní podstaty.⁵⁵ V takovém případě ten, kdo měl z neúčinného právního úkonu dlužníka sám prospěch, se bude muset sám bránit zařazení věci do konkursní podstaty vylučovací žalobou proti správci a v případě soudního sporu tak dojde k tomu, že důkazní břemeno ponese ta osoba, která se dožaduje vyloučení věci sepsané z tvrzené neúčinnosti právního úkonu.

Další případ neúčinnosti je upraven v § 14 odst. 1 písm. a) ZKV. Prohlášením konkursu totiž právo nakládat s majetkem podstaty přechází na správce a právní úkony úpadce, týkající se tohoto majetku, jsou vůči konkursním věřitelům neúčinné. Na rozdíl od § 15 a §16 ZKV, kde je presumováno zkrácení věřitelů (§ 15 ZKV) nebo musí být prokázáno (§ 16 ZKV), jedná se v tomto případě o veškeré právní úkony úpadce, týkající se majetku podstaty. Tyto právní úkony jsou neúčinné vůči konkursním věřitelům, ale jen tehdy, jestliže poškozují podstatu.

Institut neúčinnosti je odlišný od institutu neplatnosti právního úkonu. Platná právní úprava konkursu a vyrovnání nemá zvláštní ustanovení o neplatnosti právních úkonů. Právní úkon může být relativně nebo absolutně neplatný z důvodu stanoveného právním předpisem (př. obecně z důvodu ustanovení § 39 ObčZ). Správce podstaty musí případnou relativní či absolutní neplatnost právního úkonu vždy ověřit. V případě, že správce zjistí absolutní neplatnost právního úkonu, provede soupis věci do konkursní podstaty a dostává se tak do postavení osoby pasivně legitimované při případném vedení soudního sporu o vyloučení těchto věcí. Správce podstaty musí sledovat i případné trestní

⁵⁵ Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář. Linde Praha, a.s., Praha 2002.

stíhání úpadce - fyzické osoby či statutární orgán úpadce - právnické osoby, protože v momentě, kdy dojde např. k odsouzení úpadce či statutárního orgánu úpadce za poškozování věřitelů v souvislosti s jím provedenou dispozicí s majetkem, je nutno na tento úkon podle § 39 ObčZ pohlížet tak, že svým obsahem nebo účelem odporoval zákonu a to z toho důvodu, že došlo k poškozování dalších věřitelů. Poškozování věřitelů je zakázáno, v důsledku toho bude úkon absolutně neplatný.⁵⁶

6.2. Odporovatelné právní úkony dlužníka

V rámci ochrany práv věřitelů ZKV využívá obecný institut odporovatelnosti právního úkonu upravený v ustanovení § 42a ObčZ. V ZKV je k uvedenému obecnému ustanovení občanského zákoníku vytvořena speciální úprava ustanovením § 16 ZKV. Osobami oprávněnými odporovatelnost podle § 42a ObčZ uplatnit jsou stejně jako u neúčinnosti správce konkursní podstaty a konkursní věřitelé.

Odporovatelnost je definována určitými znaky, nikoli taxativním výčtem právních úkonů, jako je tomu u zákonné neúčinnosti podle § 15 ZKV. V souladu s § 42a ObčZ odporovatelný právní úkon musí mít za následek zkrácení uspokojení věřitelovy vymahatelné pohledávky. Musí tedy jít buď o pohledávku judikátní, nebo pohledávku jinak vymahatelnou, anebo pohledávku přihlášenou do konkursu.⁵⁷ K právnímu úkonu musí dojít v posledních třech letech před uplatněním odporovatelnosti a dlužník takový právní úkon musel učinit v úmyslu zkrátit své věřitele a druhé straně musel být tento dlužníkův úmysl znám. Dále jsou odporovatelné úkony, ke kterým došlo mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými anebo které dlužník učinil ve prospěch těchto osob v době posledních tří let před uplatněním odporovatelnosti. Takové úkony ovšem nejsou odporovatelné, pokud tyto osoby ani při náležité pečlivosti nemohly dlužníkův úmysl zkrátit věřitele poznat.

Na rozdíl od neúčinnosti podle § 15 ZKV nenastává neúčinnost odporovatelného právního úkonu ze zákona a proto ani v hypotetickém případě shody mezi správcem konkursní podstaty resp. konkursním

⁵⁶ Kozák, J., Budín, P.: Konkurs a vyrovnání očima soudce. Rašínova vysoká škola, Brno 2006.

⁵⁷ Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. C.H. Beck, Praha 1998.

věřitelem a osobou, která měla z odporovatelného právního úkonu prospěch, není tento úkon bez dalšího neúčinný. Odporovatelnost je třeba uplatnit žalobou u soudu. Odporování právním úkonům dlužníka bude představovat incidenční spor (viz výše). Pasivně legitimována je osoba, která měla z odporovatelného právního úkonu prospěch. Osoba domáhající se odporovatelnosti (zpravidla správce konkursní podstaty) v soudním sporu vystupuje v postavení žalobce a nese důkazní břemeno, tedy musí tvrdit a důkazy prokázat, že jsou naplněny podmínky neúčinnosti takového právního úkonu ve vztahu k žalobci.

Zatímco tedy v případě neúčinnosti podle § 15 ZKV jsou právní úkony dlužníka neúčinné přímo ze zákona a žalující straně stačí prokázat, že k nim došlo a že se jedná o úkon, který spadá mezi úkony taxativně vyjmenované v § 15 odst. 1 ZKV, a není třeba prokazovat subjektivní stránku, to znamená úmysl dlužníka zkrátit věřitele, u právních úkonů odporovatelných podle § 16 ZKV resp. § 42a ObčZ je takovýto důkaz základem úspěchu ve sporu. V tomto přesunu důkazního břemene spočívá pro praxi nejdůležitější rozdíl mezi neúčinností ze zákona a odporovatelností a také největší význam ustanovení § 15 ZKV. V praxi je totiž zpravidla obtížné úmysl dlužníka u soudu prokázat a tak dosáhnout úspěchu v řízení o odpůří žalobě. Ustanovení § 15 ZKV tak chrání věřitele před nejčastějšími právními úkony, jimiž zpravidla dochází ke zkrácení věřitelů, neboť značně ulehčuje jejich procesní postavení v následném sporu.

Kapitola VII.

VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Konkurs prohlášený na majetek fyzické osoby zasahuje nejen majetek ve výhradním vlastnictví této osoby, ale také majetek ve společném jmění úpadce a jeho (jejího) manželky (manžela). V důsledku ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) ZKV prohlášením konkursu společné jmění úpadce a jeho manželky (manžela) zaniká. Zároveň prohlášením konkursu dochází podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. l) ZKV k zastavení lhůty pro vypořádání zaniklého společného jmění manželů.⁵⁸ Správce konkursní podstaty bude jako jediná osoba oprávněná k dispozici s majetkem úpadce povinen zjistit, zda jsou dány podmínky pro vypořádání společného jmění manželů a následně toto vypořádání zajistit. ZKV za účelem ochrany věřitelů výslovně stanoví, že smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění úpadce a jeho manžela, smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění úpadce a jeho manžela, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění majetek do té doby patřící jen úpadci, smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění úpadce a jeho manžela, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění závazky patřící do té doby jen manželu úpadce, a dohody o vypořádání společného jmění jsou neplatné, jestliže byly uzavřeny v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu nebo po podání tohoto návrhu (§ 26 odst. 3 ZKV). Půjde o absolutní neplatnost, takže správce konkursní podstaty se jí nemusí dovolávat soudní cestou.

Podmínky pro vypořádání společného jmění manželů budou dány nejen pokud před prohlášením konkursu společné jmění úpadce a jeho manžela existovalo a prohlášením konkursu zaniklo, ale také tehdy pokud ještě před prohlášením konkursu nedošlo k jeho vypořádání v důsledku zániku z jiného důvodu než prohlášením konkursu, případně nebylo-li společné jmění manželů do prohlášení konkursu vypořádáno již předtím smlouvou nebo soudem zúžené spolčené jmění úpadce a jeho

⁵⁸ § 150 odst. 4 ObčZ.

manžela (§ 26 odst. 1 ZKV). Pokud řízení o vypořádání společného jmění již probíhá, správce vstupuje do řízení dnem prohlášení konkursu na místo úpadce. V konkursním řízení je ovšem z důvodu zohlednění jeho specifík a rychlosti vhodnější než vypořádávání společného jmění soudem jeho vypořádání dohodou uzavřenou mezi správcem, na kterého z úpadce přechází oprávnění takovou dohodu uzavřít, a manželem úpadce (§ 26a ZKV), což platí i v případě, že řízení o vypořádání společného jmění již probíhá. Pokud je manžel úpadce ochoten uzavřít se správcem dohodu o vypořádání společného jmění, předloží ji správce k projednání věřitelskému orgánu a po vydání jeho souhlasu tuto dohodu usnesením schválí konkursní soud.

ZKV nestanoví konkrétní návod a postup jak a v jakém poměru má být výsledně zaniklé společné jmění majetkově vypořádáno, nicméně je nutné akceptovat speciální úpravu obsaženou v konkursním řízení. „Majetkem ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) citovaného zákona se ve spojení s ustanovením § 143 ObčZ rozumí věci, pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi, nikoliv však pasiva (např. společné dluhy manželů); ta totiž nemohou být součástí konkursní podstaty úpadce (§ 6 zákona), neboť v konkursním řízení jde o pohledávky úpadcových věřitelů, podléhající režimu ustanovení § 20 a násl. zákona.“⁵⁹ Z vypořádání společného jmění je vyčleněn majetek sloužící k podnikání a to bez ohledu na jeho rozsah, ten spadá bez dalšího do podstaty [§ 14 odst. 1 písm. k) ZKV]. „Do konkursní podstaty přikáže soud tu část bezpodílového spoluvlastnictví manželů, s níž úpadce podnikal, nejen v případě, že úpadcovo bezpodílové spoluvlastnictví zaniklo prohlášením konkursu, ale (obdobně) i tehdy, zaniklo-li bezpodílové spoluvlastnictví – bez toho, aby bylo vypořádáno – před prohlášením konkursu.“⁶⁰ Zbývající majetek by měl být rozdělen mezi úpadce a jeho manžela podle obecných principů stanovených pro vypořádání společného jmění manželů.⁶¹

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.9.1999, sp. zn. 31 Cdo 1908/98.

⁶⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 19/98 ze dne 17.6.1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XXXIII.

⁶¹ § 149 ObčZ.

V případě, že dohoda o vypořádání společného jmění uzavřena nebude nebo nebude odsouhlasena věřitelským orgánem, podá správce návrh na vypořádání společného jmění manželů. Věcně příslušný k projednání tohoto návrhu bude obecný soud, protože přestože spor o vypořádání společného jmění manželů představuje v konkursním řízení incidenční spor (viz výše), není k jeho projednání věcně příslušný soud, který prohlásil konkurs na majetek dlužníka.⁶²

⁶² § 9 odst. 3 písm. t) obč. soud. řádu.

Kapitola VIII.

ZPENĚŽENÍ KONKURSNÍ PODSTATY

8.1. Zpeněžení konkursní podstaty

Zpeněžení konkursní podstaty je fází konkursního řízení, kdy je majetek zahrnutý do soupisu podstaty převeden na peníze, z jejichž rozvrhu jsou pak věřitelé uspokojeni. Jiný způsob uspokojení věřitelů než prostřednictvím zpeněžení konkursní podstaty ZKV neupravuje a proto žádný jiný způsob nelze považovat za přípustný. Zpeněžení konkursní podstaty zajišťuje zachování rovného postavení věřitelů, což je jedna z hlavních zásad konkursního řízení. Soupis podstaty obsahuje i ocenění v něm zahrnutého majetku, nicméně výtěžek z prodeje se bude zpravidla od těchto údajů značně lišit.

Konkursní podstatu lze zpeněžit v zásadě jakýmkoliv vhodným způsobem. Pro jednotlivé způsoby zpeněžení zákon stanovuje odlišné požadavky, které jsou vzhledem k volbě způsobu prodeje kladeny zejména na správce konkursní podstaty. Zpeněžení podstaty není samozřejmě jednorázovou záležitostí, nýbrž déle trvajícím procesem, jehož úspěch do značné míry závisí na odborných znalostech správce. Tomu totiž primárně náleží rozhodnutí o způsobu prodeje, i když pro prodej mimo dražbu potřebuje správce souhlas soudu. Všechny způsoby zpeněžení jsou obecně možné pro veškerý majetek spadající do konkursní podstaty, zákon v tomto směru neklade žádná omezení. V některých případech však takovéto omezení vyplývá přímo z povahy věci.

"Soupis podstaty tvoří právní podklad pro zpeněžení majetku patřícího do podstaty; zpeněžen může být jen majetek, který byl sepsán, a správce je povinen zpeněžit veškerý sepsaný majetek, ledaže by byl ze soupisu zákonem stanoveným způsobem vyloučen. Soupis majetku podstaty představuje titul, kterým správce konkursní podstaty dokládá (např. v řízení o zápis vkladu vlastnického práva k nemovitostem do katastru nemovitostí), že je oprávněn se sepsaným majetkem při jeho

zpeněžení nakládat.“⁶³ „Správce konkursní podstaty může zpeněžit jen věci, které již nemohou být z podstaty vyloučeny a o jejichž definitivní příslušnosti k podstatě nemá pochybnosti. Zpeněžení věci je zpravidla možné po marném uplynutí lhůty, kterou konkursní soud stanovil tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být do soupisu zařazena, k podání žaloby vůči správci, nebo po zamítnutí takové žaloby.“⁶⁴

Zpeněžování konkursní podstaty je omezeno jednak některými veřejnoprávními normami,⁶⁵ jednak ust. § 67b ZKV, který omezuje okruh osob, které smějí nabývat majetek konkursní podstaty tím, že z něj vylučuje vedoucí pracovníky dlužníka, osoby jim blízké a společníky dlužníka, je-li jím veřejná obchodní společnost, komanditní společnost a společnost s ručením omezením, pokud společníci vykonávají funkci vedoucího pracovníka, v případě akciové společnosti osoby, které působí v orgánech akciové společnosti nebo vlastní akcie odpovídající více jak desetinu základního jmění společnosti. Na tyto osoby nesmí být majetek konkursní podstaty převeden ani ve lhůtě tří let od skončení konkursu. Sankcí za porušení ustanovení § 67b ZKV je neplatnost takového úkonu.

V průběhu zpeněžování podstaty, které je dlouhodobější záležitostí, podává správce soudu zprávy o průběhu zpeněžování majetku z podstaty (§ 29 odst. 1 ZKV). Tyto zprávy může soud pouze vzít na vědomí nebo může přikročit k některým opatřením v souladu s ustanovením § 12 ZKV a § 27 odst. 2 ZKV. Po skončení zpeněžení předloží správce konkursní podstaty soudu konečnou zprávu. Konkursní podstatu není teoreticky potřeba zpeněžit vždy celou. Zpeněží se vždy taková část konkursní podstaty, která postačí k uspokojení všech konkursních pohledávek. V praxi však k takovéto situaci dochází zřídka. Naopak věřitelé pohledávek pozdějšího pořadí zůstávají často neuspokojeni.

Po zpeněžení majetku z podstaty správce konkursní podstaty

⁶³ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 17.6.1998 publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XXIX.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.6.1999, sp. zn. 31 Cdo 1908/98.

⁶⁵ Např. zákon č.219/1995 Sb., devizový zákon, v platném znění, nebo zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních a střelivu, v platném znění.

předloží soudu konečnou zprávu a vyúčtování své odměny a výdajů. Konkursní soud konečnou zprávu o zpeněžení a správě majetku, jakož i vyúčtování odměn a výdajů správce konkursní podstaty přezkoumá a po odstranění případných nedostatků seznámí s jejím obsahem úpadce a konkursní věřitele. Ti mohou proti do 15 dnů ode dne, kdy konečná zpráva a vyúčtování byly vyvěšeny na úřední desce soudu, proti nim podat námitky (§ 29 odst. 2 ZKV).

8.2. Způsoby zpeněžení konkursní podstaty

Dle ustanovení § 27 odst. 1 ZKV lze podstatu zpeněžit veřejnou dražbou věcí a jiných penězi ocenitelných majetkových hodnot, soudním výkonem rozhodnutí nebo jejich prodejem mimo dražbu. Závisí na vůli správce podstaty, který ze způsobů zpeněžení konkursní podstaty zvolí jako nejvhodnější a to zejména s ohledem na dosažení nejvyššího možného výnosu, je ale přitom povinen respektovat ustanovení § 27 odst. 2 ZKV, podle kterého je při zpeněžování konkursní podstaty povinen postupovat tak, aby byla šetřena možnost zachování podnikatelské činnosti a pracovních příležitostí, a tak, aby bylo co nejvíce chráněno životní prostředí nebo jiný zvláště významný obecný zájem.

8.2.1. Prodej ve veřejné dražbě a formou soudního výkonu rozhodnutí

V jistém smyslu „privilegovaným“ způsobem zpeněžení konkursní podstaty je zpeněžení formou veřejné dražby. Veřejná dražba je zákonem chápána jako dostatečně kontrolně zajištěný mechanismus daný postupem podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách. Z toho důvodu se pak na volný prodej touto metodou neváží další podmínky, tedy v momentě této volby je správce konkursní podstaty zproštěn povinností závazného projednávání zvoleného postupu prodeje s věřitelským výborem a soudem.

Shodnou míru nároků na volbu způsobu prodeje konkursní podstaty je pak nutno akceptovat i v případě prodeje formou výkonu soudního

rozhodnutí⁶⁶ a to výkladově ze shodného důvodu, tedy že jde o kontrolní mechanismy natolik zajištěný způsob prodeje, že nevyžaduje další podmínky stanovené pro tento zvolený způsob zpeněžení podstaty.⁶⁷ Zpeněžení věcí prodejem podle ustanovení o výkonu rozhodnutí provede soud na návrh správce, který má přitom postavení oprávněného (§ 27 odst. 3 ZKV).

8.2.2. Prodej mimo dražbu

Prodej mimo dražbu uskuteční správce se souhlasem soudu. Soud při svém rozhodování přihlédne zejména k vyjádření věřitelského výboru, k době předpokládaného zpeněžení, jakož i k nákladům, které bude třeba vynaložit na další udržování a správu podstaty. Při udělení souhlasu soud může též stanovit podmínky pro prodej. Věci lze prodat mimo dražbu i pod odhadní cenu. Obdobně lze převést i úpadcovy sporné nebo obtížně vymahatelné pohledávky. Souhlasu soudu není třeba k prodeji věcí bezprostředně ohrožených zázou nebo znehodnocením (§ 27 odst. 2 ZKV).

Soud ve svém rozhodování o udělení souhlasu k prodeji mimo dražbu upřednostní tu variantu, která bude pro věřitele výhodnější. Soud může stanovit jako podmínky pro prodej mimo dražbu například podmínky týkající se kupních cen, kterými sleduje ochranu zájmů věřitelů. Po souhlasném rozhodnutí soudu může správce uzavřít kupní smlouvu s osobou, která má o movitý či nemovitý majetek spadající do konkursní podstaty zájem. Je možné takto prodávat jak jednotlivé věci, tak i soubory věcí. Z takovéto kupní smlouvy je po dobu trvání konkursu oprávněn a povinen správce, po zrušení konkursu dlužník. Při prodeji mimo dražbu není správce vázán smluvními předkupními právy, které vážnou na zpeněžovaném majetku konkursní podstaty (§ 27 odst. 2 ZKV).⁶⁸ Správce podstaty je ale i nadále vázán veškerými zákonnými předkupními právy.⁶⁹

Ustanovení ZKV, podle kterého lze věci prodat mimo dražbu i pod

⁶⁶ Ustanovení § 251 a násl. obč. soud. řádu, zejména § 320 a násl., a část šestá hlava IV. A hlava VI.

⁶⁷ Kozák, J., Budín, P.: Konkurs a vyrovnání očima soudce. Rašínova vysoká škola, Brno 2006.

⁶⁸ § 602 ObčZ.

⁶⁹ Např. § 140 ObčZ.

odhadní cenou je nutno vykládat tak, že s ohledem na zjištěné okolnosti by správce podstaty neměl prodávat věci či pohledávky s výtěžkem, jenž by nebyl obecně přiměřený k výši prodávaných aktiv. Takovýmto prodejem by se správce konkursní podstaty mohl vystavit riziku, že bude jeho postup napaden i ze strany úpadce. Úpadce by mohl za určitých podmínek úspěšně tvrdit, že zpeněžením, které bylo zjevně nepřínosné pro konkursní podstatu co se týče dosaženého výtěžku zpeněžení, bylo poškozeno právo, kterým je nárok na maximální možné zpeněžení konkursní podstaty a tím pádem dosažení maximální možné míry oddlužení úpadce. Tento případ se bude jednoznačně vztahovat zejména na fyzické osoby, které podle stávající právní úpravy nesou po ukončení konkursu nadále povinnost hradit v konkursním řízení neuhrazené závazky. V takovémto případě, typicky např. u prodeje pohledávek za 1 % jejich nominální hodnoty, je ze strany správce konkursní podstaty optimálnějším řešením vyloučení pohledávky z konkursní podstaty a tím pádem i umožnění, aby úpadce se domáhal uspokojení pohledávek sám. Samozřejmě v případě, že v konkursním řízení bude touto činností úpadce vymáhajícího vyloučené pohledávky dosaženo výnosu, může správce konkursní podstaty tento výnos opětovně sepsat do soupisu konkursní podstaty.⁷⁰

V praxi se více uplatňuje právě prodej mimo dražbu, který dává větší prostor pro činnost správcům konkursní podstaty, kteří tak mají možnost reagovat na aktuální situaci a na skutečnou prodejnost majetku, který tvoří konkursní podstatu. Toto řešení tak přináší výhody jak věřitelům, tak i dlužníkovi.

8.3. Vymáhání úpadcových pohledávek

Formou zpeněžení konkursní podstaty je rovněž vymáhání pohledávek do konkursní podstaty sepsaných. Peněžitě pohledávky, které má úpadce za svými dlužníky nebo osobami, které zajišťují tuto pohledávku, je správce povinen uplatnit a vymáhat ve prospěch podstaty; to platí přiměřeně i pro nepeněžitě pohledávky úpadce, pokud je možné ocenit je penězi. Tuto povinnost správce nemá, pokud náklady na

⁷⁰ Kozák, J., Budín, P.: Konkurs a vyrovnání očima soudce. Rašínova vysoká škola, Brno 2006.

uplatnění a vymáhání pohledávek nelze krýt z podstaty, ledaže by konkursní věřitelé poskytli správci přiměřenou zálohu k jejich krytí (§ 27 odst. 4 ZKV).⁷¹ Pohledávku správce podstaty uplatní buď přímo proti dlužníkovi, nebo je-li pohledávka zajištěna, proti osobě, která pohledávku zajišťuje, což platí např. pro ručitele. V průběhu vymáhání pohledávek správce postupuje standardně shodně jako v případech běžného uplatňování pohledávek v rámci obchodního styku. Je samozřejmě s ohledem na povinnost počínat si s odbornou péčí vždy na správci, aby posoudil, zda vymožení pohledávky úpadce je reálné, a aby přihlédl ke skutečnosti, zda náklady na vymáhání pohledávky nepřevýší částku, která může být reálně vymožena.

Zvláštním způsobem uplatňování nároku na plnění ve prospěch konkursní podstaty je postup podle § 27 odst. 5 ZKV. Jedná se o ustanovení, které řeší situaci, kdy úpadce je dlužníkem a jeho závazek plnit je zajištěn majetkem třetí osoby. Osoby, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky vůči úpadci (vyjma ručitelů včetně ručitelů z bankovní záruky a vyjma zvláštních případů ručení;⁷² nejčastěji půjde o pohledávky zajištěné zástavním či zadržovacím právem) správce konkursní podstaty vyzve, aby do 30 dnů vyplatily do podstaty hodnotu zajištěných pohledávek, případně aby ve stejné lhůtě složily cenu věci, práva nebo pohledávky, jimiž je pohledávka zajištěna. Hodnotu zajištěné pohledávky by měl správce ve výzvě adresované těmto osobám vyčíslit ke dni jejímu přihlášení do konkursu. Nevyplatí-li tyto osoby zajištěnou pohledávku nebo nesloží-li cenu věci, práva nebo pohledávky, zapíše správce věc, právo nebo pohledávku do soupisu podstaty. „Osoby zajišťující pohledávky vůči úpadci jsou povinny plnit ve prospěch konkursní podstaty bez zřetele k tomu, jestli věřitelé, v jejichž prospěch byly tyto pohledávky zajištěny, přihlásili své

⁷¹ Závazky třetích osob, kterými jsou zajištěny závazky dlužníka, nespádají do konkursní podstaty. Stejný režim mají i povinnosti osobně určících společníků vzhledem k závazkům společnosti. V průběhu konkursu se však správce konkursní podstaty musí postarat o to, aby tyto závazky byly plněny a to jak závazky hlavní, tak závazky zajišťovací. Plnění zajišťovacích závazků je plněním do konkursní podstaty. Celkový majetek společníků (i v případě, že ručí celým svým majetkem za závazky společnosti) však do konkursní podstaty společnosti v konkursu nespadá a nemůže být tedy zpeněžen.

⁷² Půjde-li o ručitelský závazek, nároky z tohoto titulu tohoto způsobu zajištění nebude realizovat správce konkursní podstaty, ale věřitel ve vztahu k ručiteli.

pohledávky do konkursu; poskytnutím plnění do podstaty se zproští povinnosti plnit zajištěným věřitelům. Podle § 27 odst. 5 ZKV uvedené neplatí, jde-li o ručitele.“⁷³

Věci, práva nebo pohledávky ve vlastnictví povinných osob, které byly sepsány do soupisu konkursní podstaty po marném uplynutí lhůty určené k vyplacení zajištěné pohledávky nebo ke složení ceny zajištění a které zajišťují pohledávky oddělených věřitelů,⁷⁴ lze zpeněžit zásadně jen ve veřejné dražbě. Tato podmínka má vést k ochraně zájmů povinné osoby, jejíž věc, právo nebo pohledávku správce podstaty sepsal postupem podle ustanovení § 27 odst. 5 ZKV sepsal. Zvýšená ochrana zájmů těchto osob je zde zajištěna veřejným průběhem dražby, který zaručuje transparentnost. Osobám zajišťujícím pohledávku úpadce vůči úpadci může vzniknout v případě plnění ve prospěch podstaty pohledávka. Na tuto skutečnost pamatuje § 20 odst. 4 ZKV, podle kterého by tato osoba neměla zapomenout přihlásit do konkursu svou pohledávku vázanou na podmínku. Pro uspokojení této pohledávky ale nesvědčí žádná přednost.

8.3.1. Vyloučení nedobytných věcí a pohledávek

§ 27 odst. 6 ZKV umožňuje správci vyloučit z podstaty věci, které nebylo možno prodat, a nedobytné pohledávky. Správce konkursní podstaty však potřebuje předchozí souhlas věřitelského výboru a schválení soudu. Co se týče věcí, z formulace „věci, které nebylo možno prodat“ by bylo možno usuzovat, že stačí jeden neúspěšný pokus o prodej. V konkrétním případě však záleží zejména na správci konkursní podstaty, kdy bude chtít určitou věc vyloučit z konkursní podstaty jako neprodejnou. Měl by pravděpodobně učinit více pokusů o prodej věci.

⁷³ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XXXV.

⁷⁴ Oddělení věřitelé mají zvláštní postavení při zpeněžení resp. rozvrhu získaných peněžních prostředků (§ 28 ZKV). Jsou to ti věřitelé, jejichž pohledávka byla zajištěna v zákoně uvedenými zajišťovacími prostředky (tj. zástavní právo, zadržovací právo, omezení převodu nemovitostí, převod práva, postoupení pohledávky). Jejich pohledávka je uspokojena z výtěžku zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna, nicméně pouze do 70 % její výše. Nebyla-li zajištěná pohledávka plně uspokojena, považuje se její neuspokojená část za pohledávku přihlášenou podle § 20 ZKV. Pro pořadí uspokojení oddělených věřitelů je rozhodující pořadí, v jakém vznikl právní důvod jejich nároku na oddělené uspokojení.

Záleží však také na tom, jak velký zisk by zpeněžení dané věci znamenalo. Je samozřejmé, že rozhodnutí o vyloučení věci z konkursní podstaty učiní správce rychleji, půjde-li o věc, jejíž hodnota je mizivá. U věci, která má značnou hodnotu, bude třeba situaci řešit pokusem o prodej za nižší cenu (půjde samozřejmě o prodej mimo dražbu). Věřitelé proto z pochopitelných důvodů musí nejprve vyjádřit souhlas s vyloučením určité věci či pohledávky z konkursní podstaty. K ochraně věřitelů před unáhleným pokusem správce při vylučování věcí slouží schválení soudu.

Zatímco to, kdy je možné považovat věc za neprodejnou, vyplývá nepřímě z ustanovení § 27 odst. 1 ZKV, posouzení nedobytnosti pohledávky záleží na úvaze správce resp. věřitelského výboru a soudu a bude se lišit v každém konkrétním případě. Nedobytné pohledávky a neprodejné věci budou vyloučeny ze soupisu podstaty, který je podkladem pro zpeněžení konkursní podstaty.

„Pohledávky úpadce patří do konkursní podstaty. Závěr o vyloučení nedobytných pohledávek z podstaty je možno učinit až po prohlášení konkursu, nikoliv již při rozhodování o návrhu na prohlášení konkursu v rámci posouzení, zda majetek dlužníka zřejmě nepostačuje k úhradě nákladů konkursu.“⁷⁵ „Účinky přerušení řízení v důsledku prohlášení konkursu na majetek žalobce (§ 14 odst. 1 písm. c ZKV) pomíjejí za trvání konkursu i tím, že správce konkursní podstaty vyloučí pohledávku, o kterou se vedl spor v příslušném řízení, z majetku konkursní podstaty žalobce (§ 27 odst. 6 ZKV); oprávnění nakládat s pohledávkou tím přechází zpět na žalobce.“⁷⁶

8.4. Prodej podniku

Samostatnou kapitolou v rámci zpeněžení konkursní podstaty je prodej podniku, který je upraven v ustanovení § 27a ZKV. Se souhlasem soudu a po vyjádření věřitelského výboru může správce zpeněžit věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které slouží provozování podniku,

⁷⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 52/1998, bod XVI.

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2003, sp. zn. 29 Odo 361/2001.

jednou smlouvou; pro tuto smlouvu se přiměřeně použijí ustanovení obchodního zákoníku; z úpadce na nabyvatele přecházejí práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů s výjimkou nároků vzniklých do účinnosti smlouvy. Výtěžek tohoto prodeje je součástí celkového výtěžku zpeněžení konkursní podstaty a nemůže sloužit pouze ke krytí závazků souvisejících s prodáváním podnikem (§ 27a ZKV). Úprava prodeje podniku navazuje na ustanovení § 18a ZKV, které umožňuje zapsat podnik do soupisu konkursní podstaty jako soubor. Na straně prodávajícího je smluvní stranou dlužník, za kterého uzavírá tuto smlouvu v souladu s ust. § 14 odst. 1 písm. a ZKV správce konkursní podstaty. Prodej podniku jednou smlouvou v souladu se shora citovaným ustanovením ZKV se bude přiměřeně řídit ustanoveními § 476 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, v platném znění (dále v textu jen „ObchZ“).

Ustanovení § 27a ZKV je možné chápat jako speciální ve vztahu k ustanovení § 27 ZKV. V takovém případě by zpeněžení věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které slouží k provozování podniku, bylo možné realizovat jen na smluvním základě prodejem mimo dražbu. Nelze nicméně vyloučit ani postup, kdy prodej podniku bude realizován prodejem podle § 27 odst. 1 ZKV ve veřejné dražbě a to podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách. Ustanovení § 27 odst. 1 ZKV výslovně stanoví, že veřejnou dražbu podniku provede dražebník na návrh správce. V souladu s katalogem hodnot, které mohou být předmětem veřejné dražby, a v návaznosti na § 27a ZKV, je správce podstaty oprávněn navrhnout prodej podniku náležejícího do konkursní podstaty ve veřejné dražbě. Zvláště v případech větších podniků bude při veřejných dražbách nezbytná součinnost správce konkursní podstaty, jenž má k dispozici (resp. měl by mít) veškerou dokumentaci vztahující se k podniku, a dražebníka, který bude podnik ve veřejné dražbě nabízet tak, aby případní zájemci a účastníci dražby měli před zahájením dražby k dispozici maximální množství podkladů pro svá rozhodnutí pro účast a postup při dražbě.⁷⁷ Prodej podniku je ovšem velmi komplikované právní

⁷⁷ Hruška, F.: Veřejné dražby. Právní rádce 5/2000.

jednání a zůstává otázkou, zda jeho jednotlivé komponenty je možné při veřejné dražbě vyjádřit a postihnout.

Názory, které považují prodej podniku jednou smlouvou za samostatný způsob zpeněžení konkursní podstaty stojící vedle způsobů uvedených v § 27 odst. 1 ZKV,⁷⁸ jsou ovšem zcela nepřijatelné, neboť ustanovení § 27 odst. 1 ZKV je kogentní.

Ustanovení § 27a ZKV je ve vztahu k § 476 an. ObchZ zvláštním ustanovením. „Na osobu, která nabyla věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které slouží provozování úpádčova podniku, na základě smlouvy uzavřené podle ustanovení § 27a ZKV nepřecházejí kromě v tomto ustanovení uvedených práv a povinností z pracovněprávních vztahů žádné další závazky úpadce. Akceptace názoru opačného by totiž zvýhodňovala věřitele, jejichž pohledávky souvisely s provozem podniku (jeho části), k provozování kterého sloužily správcem konkursní podstaty zpeněžované věci, práva a jiné majetkové hodnoty, a ve svém důsledku by tak odporovala ustanovení § 27a poslední větě ZKV.“⁷⁹ Citovaný názor Nejvyššího soudu představuje nejvýraznější odlišnost od právní úpravy smlouvy o prodeji podniku obsažené v § 476 an. ObchZ, která platí v případě smluvního prodeje podniku podle § 27a ZKV.

Otázka přiměřené aplikace smlouvy o prodeji podniku podle ObchZ při jeho prodeji v konkursním řízení je složitá. Kromě odchylek stanovených v § 27a ZKV se při prodeji podniku v konkursním řízení nepoužijí ta ustanovení ObchZ, která jsou v rozporu s účelem prodeje podniku v rámci konkursního řízení. Za problematické je považováno použití ustanovení § 484 ObchZ týkající se upozornění na vady převáděných věcí, které dokonce může být považováno za neaplikovatelné a to s ohledem na skutečnost, že správce podstaty ani nemůže detailně znát prodávaný podnik. Také ustanovení § 486 odst. 2 a odst. 3 ObchZ týkající se odstoupení od smlouvy a slevy z kupní ceny jsou považována za neaplikovatelná.⁸⁰ Podle některých názorů rovněž

⁷⁸ Žižlavský, M.: Prodej nemovitostí správcem konkursní podstaty. Bulletin advokacie 9/1996.

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.6.2003, sp. zn. 32 Odo 388/2003.

⁸⁰ Patloka, A.: Prodej podniku a přiměřené použití smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části v rámci konkursního řízení. Bulletin advokacie 9/1997.

nelze aplikovat ustanovení § 478 ObchZ umožňující podat žalobu na odporovatelnost prodeje podniku.⁸¹ Do skončení konkursu je osobou, která je oprávněna a povinna ze smlouvy o prodeji podniku, správce konkursní podstaty, po skončení konkursu je to dlužník.

K prodeji podle ust. § 27a ZKV potřebuje správce konkursní podstaty souhlas soudu a vyjádření věřitelského výboru, kterým ovšem není vázán. V případě, že by správce realizoval prodej bez souhlasu soudu, jednalo by se o neplatný právní úkon. Stanovení kupní ceny je věcí správce konkursní podstaty, pokud soud při udělení souhlasu cenu nestanoví jako jednu z podmínek prodeje. Nestane-li se tak, je pro správce účelné projednat kupní cenu s věřitelským výborem a mít v této otázce jeho podporu, přestože zákon správci takovýto postup nepředepisuje. Výtěžek z prodeje podniku je součástí celkového výtěžku ze zpeněžení konkursní podstaty. Ustanovení § 27a ZKV však nemá žádný vliv na přednostní uspokojení oddělených věřitelů dle § 28 ZKV. Práva oddělených věřitelů budou zachována buď tak, že věc, ze které má být oddělený věřitel uspokojen, bude vyňata ze souboru prodávaného jednou smlouvou, nebo tak, že v rámci tohoto souboru a jedné smlouvy bude zvláště uvedena hodnota dané věci v rámci kupní ceny.⁸²

⁸¹ Pohl, T.: Prodej podniku a zákon o konkursu a vyrovnání. Obchodní právo 7/1993. Opačný názor zastává např. Schelleová I., Konkurs a vyrovnání. EUROLEX BOHEMIA, Praha 2005.

⁸² Zoufík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. C.H. Beck, Praha 1998.

ZÁVĚR

Konkursní podstata sama i její funkce jsou pojmovými znaky konkursu, což znamená, že konkurs bez konkursní podstaty by nebyl konkursem. Prostřednictvím konkursní podstaty je naplněna zásada rovného postavení věřitelů. Pojem konkursní podstaty ani jeho aplikace v praxi nečiní problémy.

Správa konkursní podstaty je upravena v množství ustanovení ZKV, především v souvislosti se zjišťováním podstaty, nakládáním s podstatou, zpeněžením podstaty atd. Ohledně těchto institutů a fází konkursního řízení v praxi již mohou vznikat určité výkladové či aplikační problémy. Problémy činí zahrnutí podniku do konkursní podstaty, neboť jeho praktické důsledky zákon dostatečně neřeší. To se týká zejména prodeje podniku v rámci zpeněžení konkursní podstaty a přiměřeného použití smlouvy o prodeje podniku podle ObchZ.

Správa konkursní podstaty je činnost velmi náročná a odpovědná. Nároky na správce konkursní podstaty ve vztahu k její správě jsou pro výkon jeho funkce tím vyšší, čím rozsáhlejší a rozmanitější je majetek, který konkursní podstatu tvoří. Správce konkursní podstaty by tudíž měl mít dostatečné odborné znalosti, praktické zkušenosti a osobnostní předpoklady pro výkon své funkce. Současný ZKV a prováděcí právní předpisy stanoví podmínky pro odbornou přípravu správce konkursní podstaty neuspokojivě, a to zejména proto, že nutnost dostatečné odborné kvalifikace správců nedostatečně akcentují a opomíjejí jejich další průběžné vzdělávání. Zároveň konkursním soudcům dostatečně neukládají, aby při výběru správce konkursní podstaty postupovali s maximální pečlivostí, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem daného konkursu, ale také s přihlédnutím k osobě správce a jeho aktuálnímu vytížení.

V souvislosti se správou konkursní podstaty vyvstává i otázka, zda jsou práva věřitelů dostatečně chráněna. Význam má bezpochyby zavedení zákonné neúčinnosti některých úkonů dlužníka, které nejčastěji

směřují k poškození věřitele. K ochraně věřitelů slouží i souhlas věřitelského výboru a soudu, který je třeba k některým úkonům správce konkursní podstaty. Věřitelé však mají jen velmi omezené možnosti podílet se na rozhodování o osobě správce konkursní podstaty, o které v konečné fázi rozhoduje vždy soud. Dále tzv. „oddělení věřitelé“ nemají žádnou pravomoc pokud jde o správu věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, které slouží k zajištění jejich pohledávky resp. nemají možnost udílet správci pokyny k řádné správě těchto zajišťujících prostředků, z jejichž zpeněžení mají být oddělení věřitelé uspokojeni. V neprospěch věřitelů je zároveň zpravidla značná délka konkursního řízení. Věřitele sice chrání i trestněprávní úprava, která definuje v souvislosti s konkursním a vyrovnacím řízením několik skutkových podstat trestných činů, ale v praxi je problematické dokazování subjektivní stránky skutkové podstaty těchto trestných činů.

Konkursní (úpadkové) právo je třeba zdokonalit nejen vzhledem k jeho výše uvedeným nedostatkům, ale také s ohledem na členství České republiky v Evropské unii. Je zřejmé, že nová právní úprava úpadkového práva, která do úpadkového práva vnáší řadu nových institutů, takovým zdokonalením bude. Míru její reálné prospěšnosti ale ukáže až praxe. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, vstupuje v účinnost dne 1. července 2007.

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Publikace:

1. Bařínková, D.: Konkurz v otázkách a odpovědích. ASPI, Praha 2004.
2. Kotoučová, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání po novele v roce 2000. C.H.Beck, Praha 2001.
3. Kozák, J., Budín, P.: Konkurs a vyrovnání očima soudce. Rašínova vysoká škola, Brno 2006.
4. Krčmář, Z.: Přehled judikatury ve věcech konkursu a vyrovnání. ASPI, Praha 2005.
5. Pohl, T.: Zákon o konkurzu a vyrovnání. Krok za krokem. Prospektrum s.r.o., Praha 2000.
6. Steiner, V.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář k zákonu. Linde Praha a.s., Praha 1996.
7. Schelle, K., Pospíšil, I.: Současnost a perspektivy úpadkového práva. Sborník z vědecké konference uspořádané Vysokou školou Karla Engliše v Brně společně s Komorou správců majetku a likvidátorů dne 25. října 2001. Linie pro Vysokou školu Karla Engliše, Brno 2002.
8. Schelleová, I.: Konkurz a vyrovnání. EUROLEX BOHEMIA, Praha 2005.
9. Winterová, A.: Civilní právo procesní. Vysokoškolská učebnice. Linde Praha, a.s., Příbram 2004.
10. Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící. Komentář. Linde Praha a.s., Praha 2002.
11. Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. C.H. Beck, Praha 1998.

Judikatura:

1. R 52/1998
2. R 34/1999
3. R 20/2000
4. SJ 122/2000
5. R 27/2003
6. R 88/2003
7. SJ 183/2003
8. R 69/2004
9. SJ 160/2004
10. SRNSC 183/2004

Odborné časopisy:

1. Bulletin advokacie, ročník 1996, číslo 9
2. Bulletin advokacie, ročník 1997, číslo 9
4. Obchodní právo, ročník 1993, číslo 7
5. Právní praxe v podnikání, ročník 1993, číslo 4
6. Právní rádce, ročník 1999, číslo 2
7. Právní rádce, ročník 2000, číslo 5

Internetové stránky:

www.konkurs-vyrovnani.cz